

Är det orden som styrker när siffrorna saknas?

- En diskursanalytisk studie om vårdhundar som insats inom äldreomsorgen

Rosanna Nilsson & Nathalie Jansse

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
Ht 14



Handledare: Yvonne Johansson

Abstract

Authors: Rosanna Nilsson & Nathalie Jansse

Socialhögskolan, Lund 2015

Titel: Är det orden som styrker när siffrorna saknas? En diskursanalytisk studie om vårdhundar som insats inom äldreomsorgen.

Supervisor: Yvonne Johansson

For some time Sweden has avoided the involvement of therapy dogs in health and social care. In spite of other countries who's been using dogs for several years, Sweden has been sceptical of the alleged positive influence that dogs supposedly can have on humans. In countries like England, Austria and the US you can find educations on university level for dogs to be used when treating humans. Up until year 2014 the Swedish government haven't supported the use of therapy dogs even though there has been a growing interest in animals in different areas of Swedish health and social care. The social board of Sweden do not think the scientific foundation ad up and thus they won't confirm other countries believes on the topic. Yet they have now approved it as a method and part of treatment in care of elderly people in which all is supported by Social Services Act. One could argue that society's standards and the perceptions of these is what also creates the framework of social care, which then instruct us in how to perform our professional role as social workers . This could indicate a change in the way therapy dogs are viewed which raise question whether what standards might be different as well. By using critical discourse analysis supported of social constructivism as theory in viewing the Social Boards documents of this matter, we meant to examine the meaning of this fairly new method, how the Social Board of Sweden motivated and made it legit. Our result shows that it's possible the demarcation criterion in social care are about to change which could be a reason till why this method has managed to get legit. Our analysis also points out the Social Board to intentionally use certain words, such as *systematiskt kvalitetsarbete*, different discourses and social practises to make therapy dogs more attractive. The Swedish geriatric care are considered unable to satisfy life quality of elderly people and it is because of that assumption the Social Board wants to examine if dogs could be the answer. So the meaning of this method not only lies in the practical answers of how it should be executed, but also has a political meaning due to an insufficient elderly care.

Key words: Social work, therapy dog, elderly care, legitimization

Nyckelord: Socialt arbete, terapihund, äldreomsorg, legitimering

Förord

Inledningsvis vill vi som uppsatsförfattare tacka varandra för gott ett samarbete med många fina stunder tillsammans.

Vi vill även tacka vår handledare Yvonne Johansson för vägledning, idéer och uppmuntran under denna process.

Sist men inte minst vill vi även tacka familj och vänner som korrekturläst vår uppsats.

Innehållsförteckning	
1. Inledning	5
1.1. Problemformulering	5
1.2. Syfte	6
1.3. Frågeställning	6
1.4. Bakgrund	6
1.4.1. Historisk bakgrund	7
1.4.2. Behandling i socialt arbete	8
1.4.3. Behandling i äldreomsorgen	8
1.4.4. Trovärdighet och kunskapsproduktion	10
2. Tidigare forskning	10
3. Teori	14
3.1. Socialkonstruktivism som teori	15
3.1.1. Vad är kunskap? Hur uppstår den och hur bedöms dess giltighet?	16
3.2. Diskursanalys som metod och teori	18
3.3. Diskursanalys och socialkonstruktivism	18
3.4. Kritisk diskursanalys	19
3.4.1. Faircloughs tredimensionella modell	20
4. Metod och material	22
4.1. Material	22
4.2. Urval och avgränsningar	23
4.3. Källkritik	24
4.4. Bearbetning och analytiska verktyg	25
4.5. Metodens förtjänster och begränsningar	25
4.6. Metodens tillförlitlighet och äkthet	26
4.7. Etiska överväganden	27
4.8. Förförståelse	28
4.9. Arbetsfördelning	29
5. Analys och resultat	30
5.1. Vårdhund som diskurs möter sköra äldre som diskurs	30
5.1.1. Tre diskurser	32
5.1.2. Vad är meningsfullt och varför är det viktigt?	35
5.2. Vad menas med systematiskt kvalitetsarbete?	36
5.2.1. Kort analysförfarande om ekipage	39
5.2.2. Det otillräckliga vetenskapliga underlaget	40
5.3. Aktörens och ordets inverkan	45

5.4. Är hunden personal eller sällskapsdjur?.....	47
6. Resultatdiskussion	49
6.1. Genomgång av frågeställningar	49
6.2. Diskussion om kunskapsproduktion	54
7. Slutord och förslag till framtida forskning	55
8. Referenser	57

1. Inledning

1.1. Problemformulering

Det har länge funnits ett starkt motstånd kring användandet av djur i vård och omsorg trots att internationell forskning har visat på olika positiva effekter (Beck-Friis, Strang & Becks-Friis, 2007). Utanför Sverige är djur i socialt arbete betydligt vanligare och i bland annat England, USA och Österrike finns speciella universitetsutbildningar för vårdhundförare (Beck-Friis et al., 2007). Tidigare i år släpptes dock en rapport av Socialstyrelsen som ger en systematisk översikt om vårdhundar inom äldreomsorgen och dess effekter samt annat vetenskapligt stöd för användandet av vårdhundar (Socialstyrelsen, 2014b). ”Syftet med denna systematiska översikt är att studera om vårdhundsprogram kan påverka hälsa och välbefinnande för personer som tillhör gruppen mest sjuka äldre.”(Socialstyrelsen, 2014b:7)

Några månader senare släpptes ytterligare ett dokument från Socialstyrelsen (Socialstyrelsen, 2014c), denna gång en vägledning till gällande regelverk där man skriver att många människor upplever kontakten med hundar som positiv och att det gäller att ta tillvara på dess effekter. ”Resultaten av översikten indikerar att det kan finnas positiva effekter med vårdhundar avseende psykisk ohälsa, positiva känslor och ensamhet, även om resultaten på gruppnivå inte når tillräcklig statistisk styrka. Det behövs fler välgjorda studier för att belägga effekterna.” (Socialstyrelsen, 2014c:11). Samtidigt ställer sig Socialstyrelsen fortfarande bakom tidigare slutsats om att det saknas tillräckligt vetenskapligt stöd för att uttala sig om effekterna i användandet av vårdhundar i vård och omsorg (ibid.). Insatsen har trots detta ändå legitimerats och används idag som behandling inom den svenska äldreomsorgen.

Hur individer och grupper i ett samhälle uttrycker och tolkar ett visst fenomen ger det betydelse och mening, när det sedan legitimeras skapas en verklighet där språket förmedlar rådande normer och uppfattningar (Nygren, 2002). Hur en insats vinner legitimitet kan bero på många faktorer, det kan exempelvis göras med hjälp av viktiga aktörer som står bakom påståendet som man vill framföra, det kan också göras genom att luta sig mot lagen för att övertyga om vad som är

rätt och fel. Evidensbaserad praktik är ett annat sätt att legitimera som handlar om ta stöd från flera kunskapskällor, det vill säga bästa tillgängliga kunskap, den professionelles expertis samt brukarperspektiv (Socialstyrelsen, 2014b).

Våra normer och uppfattningar är bidragande faktorer till utformningen av socialt arbete, att bilda sig en förståelse för den processen skulle kunna ge insikt i våra klienters livssituation och därmed hjälpa socionomen i att utföra ett bättre arbete. Om socialt arbete skulle sakna anknytning till brukarna finns nog en risk för att socionomens roll skulle bli mer stjälpande än hjälpare. Vi vill därför undersöka hur Socialstyrelsen framställer insatsen vårdhund och därigenom få insikt i det sociala arbetets kunskapsproduktion. Varför behövs behandlingen och vad kan den bidra med? Är det orden som styrker när siffrorna saknas?

1.2. Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka vad insatsen vårdhund inom äldreomsorgen innebär, hur den motiveras och styrks i Socialstyrelsens dokument.

1.3. Frågeställningar

- Varför behövs behandling med vårdhund inom äldreomsorgen enligt Socialstyrelsens dokument?
- Vad kan vårdhundsinsatsen bidra med inom vård och omsorg av äldre enligt Socialstyrelsens dokument?
- Hur styrks vårdhundsinsatsen inom äldreomsorgen enligt Socialstyrelsens dokument?

1.4. Bakgrund

Vi kommer nedan beskriva centrala begrepp samt presentera fakta som har relevans för vår undersökning av insatsen vårdhund. Detta för att tydliggöra och förbereda läsaren inför kommande analys. Vi kommer börja med att ge en historisk bakgrund av insatsen samt en beskrivning av aktuell vårdhundsutbildning, vilket sedan följs upp av en begreppsförklaring av ordet behandling för att ge en tydligare bild av dess innebörd. Detta för att få en ökad förståelse för insatsen vårdhund som behandling. Till att börja med har vi försökt finna en definition av behandling inom socialt arbete i stort för att sedan

konkretisera dess innebörd inom äldreomsorgen. Avslutningsvis kommer en beskrivning kring trovärdighet och kunskapsproduktion.

1.4.1. Historisk bakgrund

Djurterapiens grundare anses vara Boris Levinson, en amerikansk barnterapeut som under senare delen av 1960 talet började använda sig av sin hund Jingles under sina terapisaftal (Fine, 2006). Levinson använde hunden i svåra former av terapi, till exempel med autistiska barn, där vanliga metoder inte fungerade särskilt bra och där Jingles märkbart hade lättare att kommunicera med barnen än Levinson (Norling, 2002). Genom att observera hur barnen reagerade och samspelade med Jingles kunde Levinson finna ledtrådar till barnens välmående (Fine, 2006). Han menade att djur har kompetens att påverka människor i svåra situationer, där vanliga metoder eller vårdpersonalen har begränsad effekt (Norling, 2002). Levinsons bok, *Pets and human development*, från 1972 är det första omfattande försöket till att beskriva betydelsen av relationen mellan människor och djur (Ascione, 2004). Levinson hävdade att en tidig kontakt med djur vanligen bidrar till en livslång kontakt samt att människor ofta startar livet med en genetisk benägenhet att gilla djur, som ett basbehov hos människan (Norling, 2002).

Blackie Boy blev 1987 Sveriges första landstingsanställda terapihund (Beck-Friis, 2007). När den svarta labradoren skulle börja jobba på Baltzargården i Motala- ett gruppboende för demenshandikappade- väcktes en intensiv debatt. Även om rädsla och fördomar skapade motstånd mot den nytänkande idén anställdes till sist Blackie Boy. Han kom att bli hunden som banade vägen och öppnade dörren för användandet av djur i socialt arbete (ibid.).

Svenska Vårdhundskolan AB har sedan 2007 examinerat vårdhundsteam i Brösarp, Skåne (Vårdhundskolan, 2014). Vårdhunden utbildas samtidigt som sin förare och tillsammans bildar de ett vårdhundsteam. Likt räddningshundar och ledarhundar väljs vårdhundar ut med omsorg och tränas systematiskt för sitt arbete i människans tjänst. Både renrasiga och hundar av blandras kan bli vårdhundar, huvudsaken är att hunden är social, trygg, samarbetsvillig och bra på att skapa kontakt med människor. Diplomerade vårdhundar genomgår ett lämplighetstest, en ettårig utbildning samt ett slutttest. Hunden bör vara mellan ett

och fyra år när den genomgår lämplighetstestet. Hundens förare ska för att kunna påbörja utbildningen för vårdhundsteam ha utbildning inom vård eller pedagogik. Utbildningen för vårdhundsteam ges till stor del på distans och pågår under ett år, vilket inleds och avslutas med ett praktiskt test (ibid.).

På vårdhundskolan utbildas, förutom vårdhundsförare med hundar, även vårdpersonal som ska arbeta med vårdhundar (Vårdhundskolan, 2014). Genom en veckokurs utbildas främst personer som ska ordinera insatser med vårdhund såsom läkare, sjukgymnaster, sjuksköterskor, arbetsterapeuter med mera. Vårdhundsteamet assisterar den övriga vårdpersonalen i sitt arbete och blir ofta en länk tillbaka till något levande i den annars ganska främmande och sterila vårdmiljön. Syftet med besöken är att bland annat att träna upp färdigheter, koncentration, motorik och minne. Utbildningen sker enligt Swedish Standards Institute, vilket är en framtagen standard som anger krav och rekommendationer för utbildning som syftar till professionellt arbete med vårdhund. Företaget Svenska Vårdhundskolan AB utbildar och föreläser på företag och organisationer i hela Sverige men har sedan 2009 även ett utvecklat samarbete med de nordiska länderna samt på internationell nivå (ibid.).

1.4.2. Behandling i socialt arbete

På Socialstyrelsens hemsida likställs behandling med intervention och beskrivs kort som ”En insats för att hjälpa människors psykiska och fysiska hälsa.” (Socialstyrelsen, 2014a). Intervention, behandling och insats tycks alltså innebära samma sak. Statens offentliga utredningar 2008:18 skriver att begrepp som insatser, arbetssätt och metod används inom socialtjänsten utan att man gör någon åtskillnad mellan dessa (SOU, 2008). Vad behandling konkret innebär inom socialtjänsten har vi med andra ord inte riktigt funnit och kommer därför fortsätta använda begreppet utifrån dess breda begreppsanvändning.

1.4.3. Behandling i äldreomsorgen

Socialstyrelsen har skrivit en vägledning (Socialstyrelsen, 2013) för hur ett behovsriktat arbetssätt skall se ut inom äldreomsorgen som vi kort kommer försöka sammanfatta, samt ge exempel på vad behandling inom äldreomsorgen skulle kunna vara. Hur en behandling utformas görs efter bedömning av den

äldres behov där en handläggare tittar på aktuella resurser i livsföring och den äldres egen uppfattning av hens behov (ibid.).

”Det kan te sig enkelt att bedöma behov, men ett behovsinriktat arbetssätt ställer stora krav på de professionella till skillnad från ett insatsstyrt arbetssätt. För att även tillgodose behov av trygghet, gemenskap och meningsfullhet som är några av de bakomliggande värden som finns i målen för socialtjänstens insatser till äldre personer ställs ännu större krav på kompetens och professionalitet. Det är därför av betydelse att handläggare och utförare får stöd för att stärka ett behovsinriktat och systematiskt arbetssätt.” (Socialstyrelsen, 2013:10)

I citatet ovan görs en åtskillnad mellan behovsinriktat arbetssätt och insatsstyrt arbetssätt. Av Statens offentliga utredningar (2008) beskrivs arbetssätt vara samma sak som att säga behandling eller insats och Socialstyrelsen skriver att behandling utformas efter äldres behov. Behovsinriktat arbetssätt och insatsstyrt arbetssätt bör med det resonemanget ha likställd innebörd och dess ordföljd är synonymer av varandra, det hade lika gärna kunnat stå behandlingsinriktad behandling som behovsinriktat arbetssätt eller insatsstyrt arbetssätt.

Vad skillnaden däremellan är har vi inte funnit men väljer att göra läsaren uppmärksam på att det finns en skillnad som Socialstyrelsen uppenbarligen gör oavsett hur Statens offentliga utredningar definierar begreppens innebörd. Ännu en term som används är systematiskt arbetssätt vars betydelse fortfarande handlar om behovsinriktat arbetssätt men är resultatet av att strukturerat ha dokumenterat den äldres behov som del i en process (Socialstyrelsen, 2013).

Med diskussionen som nu förts blir behandling något som bedöms efter situation och inget generaliserat uttalat inom äldreomsorgen i sig. Vi har i alla fall försökt hitta exempel på vad som erbjuds inom äldreboenden som kan ha vissa likheter med innebörden av en behandling. I Jönköping kommun erbjuds aktiviteter som sägs bidra till meningsfullhet, höjd livskvalitet och social gemenskap för de äldre. Caféstunder, musikunderhållning, föreläsningar och friskvård listas då som exempel (Jönköping kommun, 2014). Livsmedelsverket trycker på om god träning och bra mat för att upprätthålla en hälsosam livsstil hos äldre (Livsmedelsverket, 2011) och utanför detta fann vi även farmakologisk behandling som inslag inom äldreården (Läkemedelsboken, 2014).

1.4.4. Trovärdighet och kunskapsproduktion

Ett centralt krav när man presenterar vetenskaplig kunskap är att det ska vara välunderbyggt (Thomassen, 2011). Det handlar om att belägga sina påståenden med ett eller annat empiriskt material från den verklighet som utforskas. De krav som finns för att ett empiriskt material - data - ska anses trovärdig handlar om att se om det föreligger *intersubjektivt*, det vill säga om den data vi anför som belegg är allmänt godtagna och tillgängliga för andra forskare. Det andra kravet är att det ska vara *relevant* för den hypotes eller teori som ska underbyggas (ibid.).

När man ämnar att beskriva delar av den sociala verkligheten krävs tydlighet för att kunskapen ska anses trovärdig (Bryman, 2011). Det kan finnas många olika beskrivningar av en social verklighet, vilket gör trovärdigheten i det man presenterar avgörande för hur pass acceptabel den ses i andra människors ögon (ibid.). Vill man som forskare skapa förändring är det viktigt att vara medveten om vilka begränsningar och möjligheter det finns för deras praktik (Winther Jørgensen & Phillips, 2010). Vill man skapa utveckling är det även viktigt att formulera resultat på ett sätt som blir tillgängligt för de människor som forskningen har fokuserat på. Om en bestämd grupp styr kommunikationsprocesserna är det centralt med denna tillgänglighet eftersom det skapar en möjlighet för andra grupper att använda den producerade kunskapen för att utveckla nya sätt att kommunicera, vilket om möjligt kan skapa en mer jämlik maktfördelning (ibid.).

Utifrån ovanstående beskrivning tolkar vi det som att vetenskapen har en central betydelse för vår tids kunskapsproduktion. En myndighets kunskapsproduktion kan i och med detta ha en stor betydelse vid legitimering av insatser inom det sociala området. Att undersöka trovärdigheten i Socialstyrelsens dokument kan därmed ge en förklaring på hur vårdhund som insats om möjligt legitimeras. Vi kommer i vår analys av myndighetstexterna använda oss av begreppet legitimering som en central del för att undersöka vårdhund som insats.

2. Tidigare forskning

I detta kapitel har vi försökt att sammanställa tidigare forskning om hundar i vård och omsorg. Vi har gjort en medveten avgränsning i att bara ta med tidigare forskning i Sverige med anledning av att Socialstyrelsen pekat på bristande

svensk forskning inom det här området, vi såg det som relevant för oss som forskare att få en egen uppfattning om det svenska vetenskapliga underlaget. Vi kommer sammanlagt ta upp och förklara fem svenska studier som presenterar resultat kring möjliga effekter insatsen vårdhund kan ha på människan.

I Sverige har det under lång tid funnits ett starkt motstånd till användningen av djur i vården trots att internationell forskning inom områden likt psykiatriska sjukhus, geriatrika institutioner, fängelser och ungdomshem har visat på olika positiva effekter (Beck-Friis, Strang & Beck-Friis, 2007). Utomlands är djur i socialt arbete betydligt vanligare än i Sverige och i bland annat England, USA och Österrike finns speciella universitetsutbildningar för vårdhundförare (Beck-Friis et al., 2007).

Intresset för djur i socialt arbete har emellertid växt de senaste åren i Sverige, främst inom äldreården men även inom områden som missbruksvård och på ungdomshem (Beck-Friis et al., 2007). Eftersom användandet av djur i vård och omsorg är ett relativt nyuppmärksammat område i Sverige så finns ingen statistik kring hur många djur som redan används inom vård och omsorg och det saknas relevant forskning kring dess effekter (ibid.). Beck-Friis et al. nämner däremot en svensk studie som undersökt varför man skaffar hund i Sverige (2007), studien är skriven av den tidigare forskaren och professorn för socialt arbete i Göteborg Ingemar Norling (Magnusson, 2001). Där kom han fram till sex huvudpunkter:

- Att motionera i naturen och träffa människor
- Hunden som hälsofaktor, man betonade hundens positiva inflytande på familj och barn, hälsa och sammanhållning
- Hundens förmåga att skapa positiva känslor
- Hunden som socialt stöd och sällskap
- Hunden som skydd och trygghet
- Hunden som en brygga till naturen

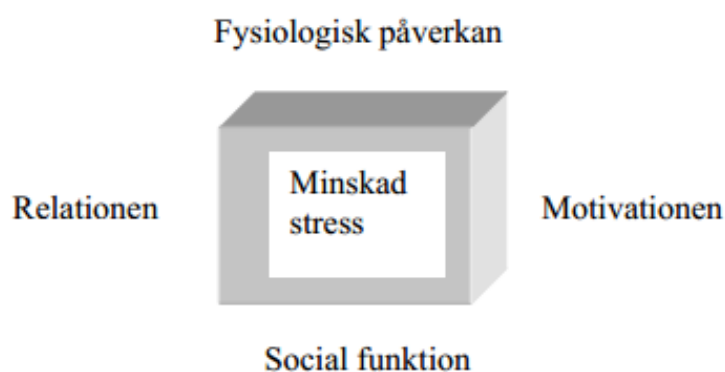
(Becks-Friis et al., 2007)

Vi fann att dessa sex punkter hade en del gemensamt med vad Socialstyrelsen kommit fram till som möjlig positiv effekt med djur: "Samvaro med djur kan öka

upplevelsen av livskvalitet genom att ge avbrott i vardagen och meningsfullhet.” (Socialstyrelsen, 2014b).

Folkhälsokommittén i Västra Götalandsregion gav 2008 ett uppdrag till en forskargrupp som skulle kartlägga husdjurens betydelse för människan (Håkanson, Palmgren Karlsson, Sallander & Henriksson, 2008:8). Nedanstående bild illustrerar sammanfattande vad de kom fram till.

“Figuren nedan är ett försök att illustrera de olika komponenterna som hittills



identifierats, att de är förenade med varandra, och att det dessutom finns sidor/komponenter som vi ännu inte kan se och därför inte identifierat. Bilden är alltså fortfarande

ofullständig.” (Håkanson, Palmgren Karlsson, Sallander & Henriksson, 2008:8).

Vi fann även två studier om insats med vårdhund som gjorts i uppdrag av regeringen. Sveriges innovationsmyndighet (VINNOVA) fick 2012 regeringsuppdraget: Social innovation i vård och omsorgen om de mest sjuka äldre (Uvnäs-Moberg, Nilsson, Handlin & Lindfors, 2013). Myndigheten skulle i samarbete med universitet/högskolor och andra relevanta aktörer genomföra utvecklingsarbete kring sociala innovationer inom boende, servicetjänster, trygghetsskapande insatser och social samvaro. Som en del av uppdraget genomfördes två studier kring vårdhundars effekter på äldres hälsa (ibid.). Forskningsgruppen bestod av Kerstin Uvnäs-Moberg- läkare och professor i fysiologi, Linda Handlin- molekylärbiolog som disputerat i husdjursvetenskap, Lena Lidfors- professor i etologi med god kunskap om djur samt Anne Nilsson- veterinär och doktorand inom klinisk vetenskap (Uvnäs-Moberg, Nilsson, Handlin & Lindfors, 2013). Under år 2010 till 2012 utförde stiftelsen för kunskap- och kompetensutveckling (KK-stiftelsen) en studie av effekter av vårdhund på ett äldreboende i Skaraborg. Under ledning av professor Uvnäs Moberg utfördes en 8 veckor lång studie med crossover design, det vill säga att man under första delen

av studien gjorde vårdhundsbesök vilket åtföljdes av kontrollperioder utan hund (ibid.). Regeringsuppdraget som Sveriges innovationsmyndighet fick under 2012 bestod i att utföra en kontrollstudie på KK-stiftelsens forskningsresultat kring effekterna av vårdhundar för äldres hälsa (Uvnäs-Moberg, Nilsson, Handlin & Lindfors, 2013). Kontrollstudien uppvisade exakt samma registreringar som det KK-stiftelsens kommit fram till, vilket visar att besök av en vårdhund signifikant påverkar objektiva mätparametrar hos äldre på äldreboenden. Man kom fram till att besök av vårdhundar minskade pulsfrekvensen och ökade fingertemperaturen hos de gamla, vilket i sin tur visar på en minskad stressnivå och ett ökat lugn och välmående till följd av behandlingen (ibid.). Forskningsgruppen menar att resultaten stödjer antagandet om att besök av hundar skulle kunna användas i terapeutiskt syfte samt att det till viss mån även skulle kunna utgöra ett alternativ till farmakologisk behandling (Uvnäs-Moberg, Nilsson, Handlin & Lindfors, 2013). Sveriges innovationsmyndighet påpekar att man i andra vetenskapliga studier har kunnat se att insats med vårdhund bidrar till ökad social interaktion samt minskad oro och depression hos de äldre (ibid.).

Catharina Nord (2011) presenterar i rapporten, *Nytta med nöje - En utvärdering av två vårdhundsprojekt i äldreomsorgen i Uppsala kommun*, två vårdhundsprojekt som utförts vid två särskilda boenden i Uppsala kommun. Äldrenämnden tog 2006 ett policybeslut att profilera sig som en husdjursvänlig kommun och de båda boendeprojekten har finansierats av Äldrekontoret med regeringens stimulansmedel för utveckling inom äldreomsorgen (Nord, 2011). Syftet med projekten var att undersöka vilka möjliga effekter för den äldre som går att utläsa. Utvärderingen gjordes med kvalitativ metod genom observationer och intervjuer, eftersom man ville få detaljerad och fördjupad kunskap om projektet med vårdhund (ibid.). Man genomförde både intervjuer med brukare och anställda såsom enhetschef, vårdhundsförare, sjuksköterskor, arbetsterapeuter med mera. Observationer gjordes individuellt och i grupp vid träning. För att kunna analysera samspelet mellan vårdhundförare, vårdhund och den äldre spelades de flesta sessionerna in med video. Observationerna dokumenterades med fältanteckningar för att få en mer detaljerad beskrivning (Nord, 2011). Förutom strukturerade observationer genomfördes observationer när hund och hundförare rörde sig i sitt vardagliga sammanhang på boendena. Foton och dokument av olika slag har också bidragit till datainsamlingen, främst genom

tillgång till policydokument, årsrapporter, skriftliga presentationer, remisser och journaldokumentation (ibid.).

I intervjuerna framkom att olika hundar passar för olika verksamheter beroende på storlek och temperament (Nord, 2011). Det finns för- och nackdelar med en hunds egenskaper och det viktigaste är att den inte är för livlig. Men även om lugnet hos hunden är viktigt så är förmågan till egna initiativ uppskattat, om hunden är för disciplinerad uteblir spontana och oväntade situationer. Utvärderingen visade att vårdhundsverksamheten inte fungerar för alla men för många (ibid.). Man kunde också se att interventioner med vårdhundarna hade effekt för brukarna medan de genomfördes, däremot var det svårare att bedöma långsiktiga effekter då de ofta är subtila och svåra att dokumentera (Nord, 2011). På båda boendena hade dryga hälften av de boende berörts av remitterade möten med vårdhund och den främsta begränsningen var den enskildes intresse. I vissa fall bedömdes individens intresse för hunden vara för litet för att det skulle vara meningsfullt. Effekterna med vårdhund varierade i framgång, för några personer blev effekterna omedelbara till exempel för dämpad oro medan andra personer krävde längre tid och mer arbete för att någon effekt skulle uppnås (ibid.). Det framkom även att vårdhunden skapade ett sammanhang som är socialt mindre krävande än om man träffats utan hunden, som ska vara en indikator för hundens förmåga att kravlöst möta en människa. Utvärderingen visade att vårdhund har potential att stimulera minnet vilket är av speciellt värde för människor med demens. En av de intervjuade brukarna sa att det finns ett släktskap sedan lång tid tillbaka mellan hund och människa som ger samhörighet (Nord, 2011). Framgången med en vårdhundsverksamhet bygger på att hundens sätt att kommunicera är lättolkat och självklart, även för brukare med demens som har svårt för talade instruktioner. Man menar att hundens ordlösa kommunikation aktiverar ett kroppsligt svar i den gamla personen som är självklart, inlärt och emotionellt förankrat (ibid.).

3. Teori

I följande avsnitt kommer vi redogöra och motivera för studiens teoretiska utgångspunkter: kritisk diskursanalys som teori och metod samt socialkonstruktivism som teori.

3.1. Socialkonstruktivism som teori

Socialkonstruktivismen kan ses som en uppgörelse mot traditionella föreställningar men även som en teori med en kritisk kraft, där man inte tar det direkta eller omedelbara för givet (Wenneberg, 2010). Berger och Luckmann ger en helhetsbeskrivning av socialkonstruktivism med tre centrala påståenden:

- Samhället är en mänsklig produkt
- Samhället utgör en objektiv verklighet
- Människan är en social produkt

Dessa tre påståenden utgör grunden för deras teori och begreppen *externalisering*, *objektivering* samt *internalisering* kopplar ihop dessa påståenden (Wenneberg, 2010). Kort kan man beskriva det som att människor har en naturlig benägenhet att utforma vanor som när de sprids vidare till andra människor blir externaliserade. Vanor som genomgår externalisering och så småningom tillägnas samhället kallas för institutioner, det är alltså vanor som sträcker sig längre än till att bara vara ett utspel mellan två personer. Berger och Luckmann menar att samhället på så vis kan betraktas som en mänsklig produkt eftersom den är uppbyggd av flertalet sådana institutioner (ibid.). När människan föds in i samhället kan hen inte rå för att ta dessa institutioner för givet då de redan är del av den självklara verkligheten, således sker en objektivering och samhället blir en objektiv verklighet eftersom den kommer existera oberoende människorna som befolkar den (Wenneberg, 2010). Den sociala världens normer och institutioner lärs in från barnsben och är en process som fått begreppet internalisering. Hen blir en riktig social varelse först när dessa tillägnats och därför är människan en social produkt. I samspel med andra människor är vanor viktiga därför att de möjliggör uppbyggnaden av sociala institutioner. Människan kategoriserar handlingar och aktiviteter i relation till olika sociala roller och därmed tillskrivs typiska motiv som hör ihop med en förväntan som följer av denna kategorisering. Det här kallas typifiering och leder till att människan agerar roller gentemot varandra, roller som är färdigtillverkade sociala fack (Wenneberg, 2010).

Man skulle kunna säga att Socialstyrelsens dokument externaliserar innebörden av dess innehåll då de skapar vanor om insatsen vårdhund som de ämnar att sprida inom vård och omsorg. Socialstyrelsens kunskapsproduktion skulle kunna påstås

vara objektifierande av vårt samhälle i och med att vi kommer internaliseras in i att se insats vårdhund som en institution där äldre och hundar ges roller som de förväntas agera utefter. Dock bygger socialkonstruktivism på människan som social varelse och det är inte säkert att typifiering ens är möjligt i det här fallet då det kräver att hunden internaliserar på samma sätt som människan. Socialstyrelsen är ett led i skapandet av människan som social produkt men kan Socialstyrelsen även vara med i skapandet av hunden som social produkt?

Det socialkonstruktivistiska perspektivet utgår från att det är språket som formar omvärlden (Nygren, 2002). Det är hur individer och grupper i ett samhälle uttrycker och tolkar ett visst fenomen som ger det betydelse och mening. Legitimering av ett fenomen bidrar följaktligen till att det blir en del av verkligheten, där språket är den främsta bäraren och förmedlaren av rådande regler, normer och uppfattningar. Utan legitimering hade nytilkomna personer i samhället undrat eller ifrågasatt institutionernas berättigande (ibid.) och vad hade då hänt med skapandet av samhället? Under legitimeringsprocessen skriver Wenneberg att det kan bli nödvändigt att därför dölja institutionernas uppkomst, istället för att se de som resultatet av upprepade handlingsmönster ska de ses som självklarheter, institutionerna är reifierade. Reifikation innebär att man uppfattar verkligheten inte som en mänsklig produktion utan istället som något naturligt eller exempelvis gudomligt (ibid.)

3.1.1. Vad är kunskap? Hur uppstår den och hur bedöms dess giltighet?

Läran om det som finns kallas i filosofins värld för ontologi. Det traditionella förhållningssättet till kunskap om verkligheten är att det uteslutande bestäms av vårt sinnesdata som härrör från denna verklighet, med andra ord beror kunskap på kognitiva faktorer. Den socialkonstruktivistiska kunskapsteorins grund lutar sig mot irrationella och sociala faktorer, men här är viktigt att göra skillnad mellan vad som är kunskap om den sociala verkligheten och det som är kunskap om den fysiska/naturliga verkligheten (Wenneberg, 2010). Nedan följer en kortare beskrivning av deras innebörd och olikheter.

När social fakta eller kunskap om den sociala verkligheten påstås vara konstruerad krävs att det görs i en skillnad i vad som är ontologiskt objektivt och vad som är ontologiskt subjektivt. Att ting likt en sten existerar oberoende av

någons upplevelse om dess existens är vad som menas med ontologiskt objektivt. Däremot om stenen skulle träffa dig och du kände smärta, är smärta bara någonting som existerar så länge det finns ett subjekt som upplever den och därför är verkligheten ontologiskt subjektiv. Verkligheten kan vara ontologiskt subjektiv samtidigt som vi kan resonera om den på ett ontologiskt objektivt sätt. Exempelvis *att pengar existerar* som betalningsmedel är ett ontologiskt objektivt påstående som antingen kan bevisas eller motbevisas. Men för *att pengar ska fungera* som betalningsmedel krävs övertygelse och en samhällelig konsensus om att det fungerar som betalningsmedel. Att betrakta verkligheten som ontologiskt subjektiv innebär alltså inte att individen kan komma med vilka subjektiva påståenden som helst, utan för att det ska bli legitim social fakta krävs att fler står bakom (Wenneberg, 2010).

Läran om den fysiska verkligheten brukar traditionellt sätt besvaras med hjälp av naturvetenskapen, det är vetenskap som möjliggör att vi kan skilja mellan sann kunskap och falsk kunskap (Wenneberg, 2010). Sådant som partiskhet, subjektivitet eller felaktigheter anses inte finnas i naturvetenskapen som därför blir en auktoritär och säker kunskapskälla. Ett demarkationskriterium används för att beskriva vad som gör det vetenskapliga tillvägagångssättet speciellt och avslöjar vad som är vetenskap ifrån falsk vetenskap. Beroende på vilken vetenskapsfilosofi som dominerat under historien har detta demarkationskriteriet sett annorlunda ut. Den som tror på den radikalare socialkonstruktivismen anser att demarkationskriteriet är en social konstruktion och därför är även vår vetenskap och kunskap om den fysiska verkligheten en social konstruktion (ibid.).

Utgångspunkten i socialkonstruktivismen är att det vi uppfattar som naturligt inte ska tas för givet utan utforskas (Wenneberg, 2010). Att sedan diskutera insatsen vårdhund utifrån den kausala konstruktionen eller undersöka om det är en subjektiv konstruktion av verkligheten som Socialstyrelsens dokument vill informera om – kan vara intressant då det skulle tala om ifall Socialstyrelsen utför en medveten legitimeringsprocess eller endast ger uttryck för en verklighet i vilken de har en omedveten roll att spela. Trots det otillräckliga vetenskapliga underlaget i deras rapporter är det ändå någon typ av kunskap som står till grund, för att bedöma giltigheten i den kunskapen kan vi använda oss av

socialkonstruktivismens resonemang om dess uppkomst och på så vis härleda vad det är för kunskap insatsen vårdhund utgår ifrån.

3.2. Diskursanalys som metod och teori

Diskursanalys fungerar både som teori och metod och är en slags paketlösning där metod och teori är sammanlänkade med varandra (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Det är en kvalitativ metod med syfte att analysera olika diskurser. Med diskurs menar man ett bestämt sätt att tala om och förstå världen, det kan exempelvis handla om att beskriva någonting, undersöka hur det kan tolkas och vilka konsekvenser det kan tänkas ge. Diskursanalysen erbjuder verktyg för att förstå hur diskurser konstrueras och hur de kan komma att påverka samhällsstrukturer. Diskursanalysen försöker inte besvara eller finna en absolut sanning utan hjälper till att studera hur något byggs upp och ges mening (Winther Jørgensen & Phillips 2000), i vår analys kommer det handla om att finna svar på vad insatsen vårdhund innebär, hur den motiveras och styrks i Socialstyrelsens rapporter.

3.3. Diskursanalys och socialkonstruktivism

Eftersom diskursanalysen kan användas på en rad olika sätt i forskning är det svårt att definiera dess innebörd och innehåll. Winther Jørgensen och Phillips (2010) tar upp tre huvudinriktningar inom det diskursanalytiska fältet: diskurspsykologi, diskursteori samt kritisk diskursanalys. Gemensamt mellan dessa tre angreppssätt är att de vilar på en socialkonstruktivistisk grund. Socialkonstruktivismen är en bred teori innehållande ett flertal teorier om kultur och samhälle. På grund av att de socialkonstruktivistiska angreppssätten är många och skiftande har Winther Jørgensen och Phillips valt att utgå ifrån fyra premisser framtagna av Vivien Burr som binder ihop fältet (Winther Jørgensen & Phillips 2000:11).

- *En kritisk inställning till självklar kunskap*

Den kunskap vi har om verkligheten är en produkt av vårt sätt att kategorisera världen och kunskapen som därmed produceras bör inte betraktas som en objektiv sanning, en kritisk hållning till sitt sätt att förstå världen och sig själv och andra är därför att föredra.

- *Historisk och kulturell specificitet*

Som människor är vi historiskt och kulturellt präglade vilket innebär att vår världsbild och identitet kan förändras beroende på vilken tidpunkt och i vilket sammanhang vi befinner oss i. Med denna premis menar man att den sociala världen konstrueras socialt över tid.

- *Samband mellan kunskap och sociala processer*

Social interaktion skapar vår uppfattning av världen och tillsammans bygger vi upp föreställningar om vad som är sant och falskt. Genom vardagliga sociala interaktion konstrueras och upprätthålls våra gemensamma visioner av kunskap.

- *Samband mellan kunskap och social handling*

Vår konstruerade världsbild formar en bestämd ram av naturliga och icke önskvärda handlingsmönster. Varje enskild konstruktion medför ett antal förhållningsregler eller normer som leder till konkreta sociala konsekvenser (ibid.).

Det vetenskapliga underlaget för effekterna vårdhundar kan ha är enligt Socialstyrelsen otillräckligt, men de rapporter som nu släppts innehåller någon slags kunskap som bidragit till insatsens legitimitet. Hur påverkas trovärdigheten när vi studerar sambandet mellan kunskap och sociala processer? Kan vi finna en ram som talar om vilka förhållningsregler och normer som insatsen vårdhund orienterar sig kring? Går det att förklara med hjälp av kulturen och historien, finns kunskap att hämta i tiden? Vi kommer förhålla oss kritiskt till den kunskap som Socialstyrelsen presenterar och se till vad som istället går att studera i periferin.

3.4. Kritisk diskursanalys

Den kritiska diskursanalysen är ingen ensamstående teori utan beskrivs som en blandning av olika diskursanalytiska teorier som delar en gemensam grund. Winther Jørgensen och Phillips (2010) menar att det finns fem premisser som de teoretiska angreppssätten lutar sig mot och ger en sammanfattad bild av den kritiska diskursanalysen. För det *första* anses diskursiva praktiker - varigenom man producerar text och tolkar dessa - vara en viktig form som bidrar till att konstruera den sociala världen. Det handlar om tron på att tal och skrift delvis är med och skapar vår sociala värld, där syftet med diskursanalysen således blir att belysa den lingvistiska-diskursiva innebörden för sociala och kulturella händelser. För det *andra* menar man att diskurs är en viktig form av social praktik

som å ena sidan konstruerar den sociala världen och å andra sidan konstrueras av andra sociala praktiker. Det är en social praktik som står i ett dialektiskt förhållande till andra sociala aspekter. För det *tredje* använder sig den kritiska diskursanalysen av lingvistisk textanalys där språkbruket analyseras i det sociala sammanhanget. För det *fjärde* hävdas att diskursiva praktiker bidrar till att skapa och upprätthålla ojämlika maktförhållanden mellan sociala grupper. Den *sista* punkten gör dig medveten om att kritisk diskursanalys inte är ett politiskt neutral sätt att förhålla sig till världen. Det är ett angreppssätt som politiskt engagerar sig i social förändring och strävar efter att avslöja den diskursiva praktikens roll i upprätthållandet av ojämlika maktförhållanden (Winther Jørgensen & Phillips, 2010).

Den kritiska diskursanalysen valdes bland annat för att begränsa oss och på så vis tydliggöra stringensen i vår analys men framförallt på grund av att dess analys av diskursiva praktiker skulle gå väl i hand med vår empiri, dokumenten är korta och gör det möjligt att analysera texten grundligt. Den valdes också för sitt sätt att undersöka maktförhållanden som vi tänkte skulle vara intressant att studera i och med att vårdhundar inte slagit igenom i Sverige fören nu, genom att se till aktörer bakom insatsen kan vi betrakta kunskapen annorlunda. Nedan kommer en vidare förklaring av den kritiska diskursanalysen med inriktning på Faircloughs tredimensionella modell.

3.4.1. Faircloughs tredimensionella modell

I vårt analysförfarande har vi valt att använda oss av den kritiska diskursanalysen och en tredimensionell modell utvecklad av Norman Fairclough (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:72). Anledningen till att vi har valt att använda oss av Faircloughs tredimensionella modell är att den kommer att hjälpa oss att genomgående och noggrant analysera varje enskild del av vår empiri. Fairclough använder begreppet diskurs på två olika sätt, å ena sidan som ett språkbruk såsom social praktik där diskurs både är konstruerande och konstrueras. Å andra sidan som ett sätt att tala som ger betydelse åt upplevelser utefter ett bestämt perspektiv, det vill säga att en diskurs kan skiljas från andra diskurser (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:72). När det kommer till att analysera en diskurs finns det även två fokusområden: *den kommunikativa händelsen*, vilket förklaras som ett fall av språkbruk som till exempel myndighetsdokument, ett politiskt tal eller intervju.

Samt *diskursordningen* vilket beskrivs som de diskurstyper som förekommer inom en social institution. Diskurstyperna består av diskurser och genrer, där genre kort innebär en typ av språkbruk som delar upp specifika områden, exempelvis en intervjugenre eller en nyhetsgenre.

Den tredimensionella modellen inkluderar diskurs som *diskursiv praktik*, som *text* och som *social praktik* (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:74). Modellen är en analytisk ram som kan användas vid empirisk forskning om kommunikation och samhälle. Alla tre dimensioner ska vävas in i en diskursanalys av en kommunikativ händelse, med kommunikativ händelse menar man ett fall av språkbruk som framkommer genom till exempel en tidningsartikel, film eller intervju. Faircloughs modell ska se till textens egenskaper (text), de produktions- och konsumtionsprocesser som är bundna med texten (diskursiv praktik) samt den bredare sociala praktik som den kommunikativa händelsen är en del av (social praktik) (ibid.). Vi kommer nedan redogöra för de tre nivåerna som kan urskiljas och vad det är man tittar efter på var och en av de tre nivåerna.

Utifrån Faircloughs tredimensionella modell avser vi att använda diskurs som *text* för att analysera vilken/vilka diskurser som styr. Att undersöka vilka språkliga val Socialstyrelsen använder i dokumenten och vad effekterna av dessa blir är därför en ingång till att analysera texten som diskurs. Fairclough presenterar en rad olika redskap för att analysera texter som kan hjälpa till vid kartläggningen av diskurser (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:87). *Modalitet* är ett analysredskap som används för att belysa vilken grad av instämmande som finns i en sats, exempelvis lägger massmedier ofta fram tolkningar som om det vore sanningsenlig fakta. Man kan även analysera *transitivitet* för att se hur händelser och processer förbinds eller inte förbinds med subjekt och objekt. Ytterligare ett redskap som vi kommer att använda oss av när vi analyserar texterna är *metaforer*, det vill säga vilka bilder eller metaforer som strukturerar ämnesområdet genom att framhäva eller dölja olika aspekt av det (ibid.).

Vid den andra delen, *diskursiv praktik*, ligger intresset i att undersöka hur texten är producerad och hur den konsumeras (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:85). Detta kan undersökas utifrån olika synvinklar till exempel genom att se om det

finns tillgång till en *intertextuell kedja* av texten, vilket innebär att man undersöker om man kan se "samma" text i en rad olika utformningar. Fairclough menar att man kan lägga vikt vid att klarlägga texternas tillblivelse, där man kan identifiera vilka diskurser som de bygger på och hur texterna bygger på andra texter (ibid.).

Den tredje delen i modellen är *social praktik*, det vill säga hur de två ovanstående nivåerna placeras i relation till den bredare sociala praktik som de är en del av (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:90). Med andra ord kan man säga att den sociala praktiken representerar den omgivande kontexten. Man kan urskilja att enskilda diskurser påverkar omvärlden, men att den sociala praktiken begränsar och avgränsar diskurserna. Diskurs är en viktig form av social praktik som både förändrar och reproducerar kunskap, identiteter, sociala relationer och maktstrukturer. Samtidigt som de formas av andra sociala praktiker och strukturer (ibid.).

4. Metod och material

I föregående kapitel presenterades diskursanalys som teori och metod och därmed är metoden för vår studie redan beskriven. Vi kommer således inte redogöra för den i detta kapitel utan kommer istället att presentera den empiri som ligger till grund för studien. Likaså kommer vi redogöra för hur urvalet av materialet gick till, avgränsningar vi valt att göra, källkritik av empirin samt ge en beskrivning av vårt analysförfarande. Därefter kommer vi gå igenom metodens förtjänster och begränsningar samt dess tillförlitlighet och äkthet. Vi kommer även beskriva de forskningsetiska principer som varje forskare bör ha i åtanke. Slutligen kommer vi att förklara vår förståelse kring ämnet samt presentera arbetsfördelningen och hur vi har hanterat det faktum att vi är två författare.

4.1. Material

I detta avsnitt kommer vi kortfattat presentera och beskriva de dokument från Socialstyrelsen som vi ämnar att analysera.

Det första dokumentet *Hundar i vård och omsorg* är en vägledning som beskriver de regelverk som gäller när hundar används inom vård- och omsorgsverksamheter

i Sverige (Socialstyrelsen, 2014c). Socialstyrelsen har i samarbete med arbetsmiljöverket, folkhälsomyndigheten, jordbruksverket och statens veterinärmedicinska anstalt utformat vägledningen som ett stöd vid verksamheternas kvalitetsarbete. Materialet ger oss vägledning i de lagar och föreskrifter som styr vid användandet av hundar inom vård och omsorg (ibid). Det andra dokumentet *Vårdhund för äldre i särskilt boende* är en översikt från Socialstyrelsen där de utvärderar effekterna av användningen av vårdhundar vid särskilda boenden i Sverige (Socialstyrelsen, 2014b). Vilket ger oss en inblick i hur arbetet med hundar i socialt arbete fungerar och då specifikt inom området äldre i särskilt boende (ibid.).

4.2. Urval och avgränsningar

Vi har valt att undersöka hur en behandling etableras i socialt arbete med fokus på användningen av vårdhundar inom äldreomsorgen. Eftersom det är en c- uppsats som vi gör så avgränsar vi oss till detta område då det annars skulle bli alldeles för omfattande. Vi går istället på djupet på ett specifikt område. Användandet av vårdhundar är ett relativt nytt fenomen som på senare år har kommit att bli mer uppmärksammat, vilket gör framväxten intressant att undersöka. Vårdhundar används i många olika verksamheter men framförallt inom äldreomsorgen som en del i behandling, träning eller social samvaro (Socialstyrelsen, 2014c). Den diskursanalytiska studiens fokus kommer att ligga på Socialstyrelsens beskrivning av hundar i socialt arbete. Vi har valt att avgränsa materialet till två dokument i från Socialstyrelsen, dels på grund av tidsbrist men också på grund av studiens ringa omfattning. Vi kommer att använda oss av dessa dokument:

- Hundar i vård och omsorg – Vägledning till regelverk. Socialstyrelsen.
- Vårdhund för äldre i särskilt boende – en systematisk översikt om effekter och vetenskapligt stöd. Socialstyrelsen.

Vi har följaktligen använt oss av ett målinriktat urval där vi valt dokument som har direkt koppling till våra forskningsfrågor (Bryman, 2011). Delvis är vårt urval även ett bekvämlighetsurval, det vill säga att det material vi valt att använda varit lättillgängligt (ibid.), man använder i Sverige främst vårdhundar inom

äldreomsorgen och därmed är det inom det område det finns mest material att hämta och undersöka.

4.3. Källkritik

När officiella dokument används som datakälla i kvalitativ forskning finns fyra kriterier för att bedöma dess kvalitet (Bryman, 2011):

1. *Autencitet*. Är materialet äkta och av ett otvetydigt ursprung?
2. *Trovärdighet*. Är materialet utan felaktigheter och förvrängningar?
3. *Representativitet*. Är materialet typiskt när det gäller den kategori det tillhör? Om så är fallet, känner man till i vilken grad det inte är typiskt?
4. *Meningsfullhet*. Är materialet tydligt och begripligt?

Vi kommer att gå igenom ovanstående kriterier i relation till vårt eget material och vår studie. Kriteriet om dokumentens autencitet är lätta att bedöma som äkta då de finns publicerade på Socialstyrelsens hemsida och dokumentens artikelnummer går att spåra till Socialstyrelsen som upphovskälla. Dokumenten kan ses som trovärdiga i och med att upphovsmannen är en myndighet, det är förvisso inte skäl nog för att kunna bedöma sanningshalten i dess innehåll. Men intresset för vår studie ligger endast i att undersöka hur Socialstyrelsen beskriver vårdhundar som behandling utan att kritisera om det de påstår stämmer eller ej, dokumenten är förstahandskälla för deras utsagor och är därmed utan förvrängningar och felaktigheter. Angående frågan om representativitet skulle vi säga att materialet på sitt sätt är unikt då liknande dokument saknas ifrån Socialstyrelsen. Det finns andra rapporter som släppts i Sverige som intresserar sig för att undersöka hur hundar kan påverka människan och vården, däremot har ingen svensk myndighet tidigare agerat upphovsman för ett sådant dokument. I och med att forskningen bakom de två dokumenten är otillräckliga blir innehållet till en grad spekulativ, i den meningen är materialet inte meningsfullt. Å andra sidan är det meningsfullt för vår studie då det inte har någon betydelse i vilken grad den är spekulativ utan det som är meningsfullt är i sådana fall att undersöka hur det är spekulativt.

4.4. Bearbetning och analytiska verktyg

När vi började analysera vår empiri utgick vi ifrån generella redskap som presenterades i Winther Jørgensen och Phillips bok om diskursanalys som teori och metod. När metoden sedan visade sig vara för torftig gick vi över till Faircloughs tredimensionella modell. Det finns tre steg i modellen, en rent lingvistisk analys, ett analyssteg där diskursiva praktiker analyseras samt ett sista steg som lägger fokus på sociala praktiker vilket innebär hur man kan koppla ihop textanalysen och den diskursiva analysen till den omgivande kontexten (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:74). Vi anser att Faircloughs modell ger oss ett flertal bra verktyg som kommer att kunna hjälpa oss att uppfylla vårt syfte. Vi tar hänsyn till materialets innehåll, form och kontext i enlighet med denna vilket vi tror ger oss bra grund för att kunna undersöka dokumentens trovärdighet och dess legitimering av insatsen. Vi delar på ett tydligt och noggrant sätt upp vår analys utefter centrala diskurser som vi funnit i Socialstyrelsens två dokument och förtydligar genomgående analysen med meningsbärande citat. Vi kommer välja ut de delar av Faircloughs modell som vi anser vara passande, då metoden är omfattande och innehåller verktyg som är svåra att applicera i vår studie kommer den inte att användas uttömmande. Det första steget i Faircloughs modell fokuserar på språkliga val och diskurser som vi valt att till störst del analysera med hjälp av modaliteter. Vid två tillfällen hänvisar vi till modellens resonemang kring metaforer och transitivitet. I det andra steget analyseras hur text produceras och konsumeras, denna del kallas för diskursiv praktik vars analytiska verktyg vi inte använt oss av bortsett ifrån receptionsundersökning, vi för däremot en allmän diskussion kring begreppet diskursiv praktik. På samma sätt bli det i tredje och sista steget som vi refererar till i generella drag och är alltså inte ett verktyg vi använder för att beskriva en viss social praktiks konkreta innebörd. Utöver detta förekommer mindre centrala begrepp i Faircloughs modell såsom genre och diskursordning.

4.5. Metodens förtjänster och begränsningar

Diskursanalysen ger oss fördelar då den lyfter språkets betydelse, vilket är det som vi kommer att fokusera på. Genom att analysera Socialstyrelsens dokument hoppas vi kunna vinna ny kunskap kring hur vårdhundar som behandling har

lyckats ta sig in på den sociala arenan. Att den kritiska diskursanalysen även har en socialkonstruktivistisk ansats gör att metoden blir ett välfungerande instrument med tanke på att det är konstruktionen av vårdhundar som behandling vi vill undersöka.

Dock är det också den socialkonstruktivistiska ansatsen som kritiseras i diskursanalysen (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Om sanningen är en diskursiv effekt snarare än det slutgiltiga påståendet om verkligheten, hur ska man som forskare då förhålla sig till sin egen kunskap? Därmed handlar begränsningen med metoden om att man som forskare inte kan se sitt resultat som en absolut sanning utan endast som en historia om verkligheten bland många andra möjliga. Samtidigt som en teoretisk och metodisk konsistens - det vill säga att man uppfattar världen på ett sätt och inte alla andra möjliga sätt - kan ses som en begränsning kan den för forskaren vara produktiv. Om man istället hade haft ett objektivistiskt angreppssätt, vilket är tron på en oberoende verklighet som bearbetas via människans sinnen, menar Winther Jørgensen & Phillips att empirin skulle blivit forskarens konstruktion. Genom socialkonstruktivismen beskriver man ramarna för sin verklighet och det blir därmed omöjligt att påstå att den vetenskapliga kunskapen på något sätt är sannare än andra former av kunskap. Den kritiska diskursanalysen tillför på så vis något åt den demokratiska debatten kring hur vi kan tolka vårt samhälle och den kunskap som produceras där kan bidra till främjandet av det vi finner vara ett bättre samhälle (ibid.). I vår studie skulle det kunna utmana rådande föreställningar om vårdhundar som behandling.

4.6. Metodens tillförlitlighet och äkthet

Begreppet validitet och reliabilitet kan användas i kvalitativ forskning, men vi har istället valt att använda oss av Lincolns och Gubas kriterier för bedömning av tillförlitlighet och äkthet i kvalitativa undersökningar. Eftersom vi analyserar vårt material med hjälp av en konstruktivistisk diskursanalys anser vi, liksom Lincoln och Guba, att det inte finns någon fastställd verklighet utan att det kan finnas ett flertal beskrivningar av samma verklighet (Bryman, 2011). Flera författare, se bland annat Bergström & Boréus (2005) samt Winther Jørgensen & Phillips (2010) konstaterar även dem att frågor rörande validitet och reliabilitet kan anses problematisk när en kvalitativ undersökning ska göras då dessa begrepp utgår

ifrån att det endast finns en sanning. Vi utgår från att sanningen snarare finns i den rådande diskursen i en viss kontext. Därmed kommer den analys vi producerar i vår undersökning endast vara en av många tolkningar av undersökningsmaterialet.

Ett av Lincoln och Gubas kriterierna för att stärka undersökningens tillförlitlighet är trovärdigheten i det som beskrivs. En social verklighet kan beskrivas på många olika sätt och det är trovärdigheten i forskarens beskrivning som avgör hur det uppfattas av andra (ibid.). För att öka undersökningens trovärdighet har vi noggrant analyserat undersökningsmaterialet vid olika och flertal tillfällen för att inte gå miste om viktiga detaljer. Vi har även arbetat med att tydliggöra och redovisa vår tolkning för att ge läsaren möjlighet att följa vår tankebana. Detta genom att plocka ut talande exempel och citat på relevanta delar ur undersökningsmaterialet för att belysa vår tolkning. Enligt Lincoln och Guba finns det som sagt flera beskrivningar av samma verklighet vilket gör det svårt med kriteriet överförbarhet (Winther Jørgensen & Phillips, 2010). Vi ser det som extra viktigt att dokumentera vårt tillvägagångssätt samt ge täta beskrivningar i analysen för att uppnå överförbarhet på bästa möjliga sätt. Pålitlighet ges genom ett granskande synsätt (ibid.) och vi har därför använt oss av en utomstående part, i detta fall handledaren, som följt oss under processen och gett oss perspektiv på samt granskat vår undersökning. Det sista kriteriet för tillförlitlighet är möjligheten att styrka och konfirmera, vilket handlar om att forskaren inte ska låta sina personliga värderingar påverka resultatet (ibid.). Vi har ständigt diskuterat personliga erfarenheter och värderingar för att medvetengöra och inte låta dessa påverka vårt arbete och resultat. Äktheten handlar bland annat om att ge en så rättvis bild som möjligt av det vi undersöker (ibid.) och vi har därför varit noggranna med korrekt hänvisning genom hela uppsatsen.

Vi har kontinuerligt under hela forskningsprojektet arbetat med Lincoln och Gubas kriterier för att stärka tillförlitlighet och äkthet i vår undersökning. Detta genom utförliga beskrivningar, redovisningar och diskussioner av insamling och bearbetning av forskningsmaterialet samt hur resultatet vuxit fram.

4.7. Etiska övervägande

Vetenskapsrådets etiska principer gällande svensk forskning rör frågor kring frivillighet, integritet, konfidentialitet och anonymitet. Dessa krav är utformade

för att säkerställa individskydd för personer inblandade i forskningen (Vetenskapsrådet, 2002).

Eftersom vi har gjort en textanalys och inte har någon direktkontakt med berörda personer har vetenskapsrådets etiska riktlinjer inte varit relevanta för vår undersökning. Vi har valt att analysera Socialstyrelsens offentliga texter och det har därmed inte varit aktuellt för oss att kontakta informanterna för samtycke. Men det har fortfarande varit viktigt för oss att använda materialet på ett ansvarsfullt sätt och i och med att det är en diskursanalys vi gör vill vi vara tydliga med var empirin börjar och vår egen analys tar vid. Vår tolkning av materialet är på inget vis allmängiltigt utan enbart ett sätt av många sätt att förklara en text. Vår slutsats kan därför uppfattas som spekulation och läsaren kanske undrar vad vår forskning då egentligen bidrar med? Svaret är att de tolkningar vi gör, även om läsaren inte håller med, kan perspektivisera och utmana rådande föreställningar hos sig själv.

4.8. Förförståelse

Winther Jørgensen och Phillips (2010) beskriver att det kan vara lätt att betrakta påståenden som självklara sanningar istället för sociala konstruktioner. Ett sätt för att undvika detta är att i största möjliga utsträckning ställa sig själv främmande inför det man ska undersöka (ibid.). Det är däremot svårt att ställa sig helt neutral vid ett forskningsprojekt, då man genom individuella upplevelser har en viss förförståelse (Bergström & Boréus, 2005). Bergström och Boréus menar att det viktigaste vid tydning av en text är att man som forskare har en medvetenhet att alla, inklusive en själv, går in i materialet med vissa kunskaper och erfarenheter (ibid.).

Vår förförståelse grundas av att vi båda läser till socionom. Under utbildningens gång och genom arbetserfarenheter inom socialt arbete har vi reflekterat kring hur man applicerar sina teoretiska kunskaper i det praktiska arbetet och vilka förklaringsmodeller som ligger till grund för olika fenomen. Vi har även en viss förförståelse genom att vi båda har haft diverse djur närvarande under vår uppväxt och har därigenom fått se hur kontakten med hundar påverkar människor och vilka positiva effekter som kan komma i och med en hunds närvaro. Av eget

intresse har vi läst och följt den rådande debatten kring användandet av vårdhundar i socialt arbete, men ingen av oss har professionella erfarenheter. Innan vi påbörjade studien så var vi positivt inställda till vårdhundar och vi båda två diskuterade vilken fin stämning hundar borde kunna tillföra äldreboenden. Vi anser att det är av stor vikt att medvetengöra våra egna värderingar genom att lyfta egna erfarenheter och ständigt diskutera hur dessa kan komma att påverka vårt sätt att hantera materialet. Genom att uppmärksamma egna värderingar hoppas vi lättare kunna distansera oss samt ställa oss främmande inför materialet. Vår förförståelse har egentligen ingenting med vår studie att göra eftersom det vi vill undersöka är vad insatsen innebär inom äldreomsorgen, hur den motiveras och styrks utifrån Socialstyrelsens dokument. Däremot påverkas man av individuella upplevelser och vårt sätt att tolka Socialstyrelsens text kan därmed färgas av oss som forskare. Man kan därför säga att vi till viss del har använt oss av vår förförståelse, men att vi har försökt att inte låta det påverka allt för mycket i vår undersökning i syfte att åstadkomma en så bra studie som möjligt.

4.9. Arbetsfördelning

Arbetsfördelningen tyckte vi var svår att komma fram till när vi skulle sätta igång med vårt uppsatsskrivande och därför bestämde vi oss för att inledningsvis planera den dag för dag. Vi har arbetat med uppsatsens grund tillsammans, det vill säga inledningen, metoddelen och diskussionen. Vi valde sedan att till viss del ansvara över olika huvuddelar i uppsatsen. Den största delen av tiden har vi suttit ihop och på så vis har arbetat hela tiden kommunicerats mellan varandra. Det den ena läst har den andra fått ta del av muntligt och den litteratur som legat central har båda läst. Vi har sedan gått igenom texten tillsammans vid ett flertal tillfällen, för att bearbeta och få materialet och språket enhetligt.

Vi har under arbetets gång haft stor nytta av att arbeta i par, inte bara när det kommer till själva uppsatsskrivandet utan de psykologiska utmaningar som dykt upp på vägen. Att ha någon att stötta sig mot när det varit svårt att förstå eller uppmuntran när det känts tungt och ibland hopplöst. Vi har bidragit med varandras energi och flera avsnitt har på så vis blivit skrivna gemensamt. Det kan vara svårt att skriva tillsammans eftersom vi har olika sätt att tänka på som också märkts under arbetets gång. Å ena sidan kan det ses som negativt då uppsatsens

röda tråd riskeras nysta ihop sig alldeles för mycket, å andra sidan kan det upplevas fördjupa vår analys genom sammanförandet av våra perspektiv.

Att finna stringens i språket när man skriver i ihop med någon annan kan nog vara en utmaning och förmodligen har vi mycket att tacka den gemensamma tiden vi spenderat ihop, där har vi genom diskussion kunnat göra språket begripligt för oss båda och därefter skrivet i en slags symbios. En ömsesidig respekt för den andres åsikter har varit genomgående viktigt och därmed har öppen dialog mellan varandra varit a och o.

5. Analys och resultat

I följande kapitel presenteras en analys av det empiriska materialet samt resultat. Vår ambition är att genom en kritisk diskursanalys med en socialkonstruktivistisk ansats besvara uppsatsens syfte: att undersöka vad insatsen vårdhund inom äldreomsorgen innebär, hur den motiveras och styrks i Socialstyrelsens dokument. Kapitlet är uppbyggt så att vi parallellt kommer att analysera Socialstyrelsens två dokument: Vårdhund för äldre i särskilt boende- en systematisk översikt om effekter och vetenskapligt stöd och Hundar i vård och omsorg- vägledning till gällande regelverk.

5.1. Vårdhund som diskurs möter sköra äldre som diskurs

”Hundar har alltmer börjat användas som en del i behandling, träning eller för social samvaro inom vård- och omsorgsverksamheter” (Socialstyrelsen, 2014c:5).

Modaliteter är det som binder talaren till sitt påstående och beroende på vilken modalitet som väljs konstrueras diskursen (Winther Jørgensen & Phillips, 2010). I det här citatet är talaren Socialstyrelsen som gör ett påstående om diskursen vårdhund, ordet alltmer används för att tala om att hundar dels används, dels har en pågående ökad användning inom vård- och omsorgsverksamheter. Det är således ett slags modalitet med ett relativt högt affinitetsvärde, detta blir tydligare om vi tar bort ordet alltmer och istället får en mening som ser ut såhär: Hundar har ... börjat användas som en del i behandling, träning eller för social samvaro inom vård- och omsorgsverksamheter. Effekten blir att insatsen vårdhund får minskad legitimitet då vi inte längre har ett mått på hur många som använder sig av

insatsen. Tillsammans med modaliteten ökar dess trovärdighet och vi blir också varse om att insatsen är på väg att etableras som vana inom vård och omsorg, vilket betyder att insatsen genomgår en externalisering (Wenneberg, 2010). Insatsen vinner på så vis legitimitet då det är en arbetsmetod som redan slagit sig in på marknaden, vilket gör det lättare för läsaren att inta det som står i dokumenten snarare än vad det hade varit om insatsen varit ett helt nytt förslag.

Ser vi till begreppen *behandling*, *träning* och *social samvaro* bär de med sig olika lingvistiska innebörder. Fairclough använder sig av ett analytiskt redskap kallat diskursiv praktik för att bland annat förklara hur en text konsumeras (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:85). I följande stycken ska vi föra en receptionundersökning för att blottlägga möjliga sätt för mottagaren att tolka en text samt binda samman detta med den bredare sociala praktiken (ibid.).

Ordet *behandling* kan ge intrycket av att vårdhundar skulle kunna lösa något, det finns en målinriktad plan i användandet av vårdhundar till den grad att det går att kalla det för behandling. Om vi funderar kring behandling inom vården och av vem den annars kan tänkas erbjudas av – vem tänker vi på då? Om vi säger att vår granne erbjuder en behandling, hur bra tror vi att den behandlingen är? Det skulle förmodligen bero på vem vår granne var, men i egenskap av att vara granne går vi nog hellre till vårdcentralen med våra problem än till vår granne. Är det behandling vi söker tänker vi nog rimligtvis på en läkare eller sjuksyster. Kanske en terapeut eller tänker vi sammanfattat på någon med en professionell yrkesroll? När vi säger behandling inom vård och omsorg även om det är vårdhundar som är del av behandlingen, är det fortfarande en professionell yrkesroll som står bakom det begreppet. Det är också en arbetsmetod som rekommenderas av Socialstyrelsen, en förtroendegivande aktör som påstår att hundar används som behandling inom vård och omsorg. Vår slutsats blir med det resonemanget att insatsen vårdhund vinner legitimitet i egenskap av att vara en professionell arbetsmetod.

Annat blir det när vi resonerar kring träning, om vi säger att *träning* syftar till något som stimulerar kroppen får den inte samma auktoritära innebörd som behandling då träning är något som de flesta förmodligen kan utföra. Däremot skulle träning kunna påstås vara socialt uppskattat i det svenska samhället och

anses som en viktig faktor för att uppnå ett hälsosamt liv. Till exempel skulle träning troligtvis inte ha gett samma samhällsliga genomslagskraft för 200 år sedan då träning var till mest för män och inte för kvinnor. Fairclough säger att det är genom analysen mellan den diskursiva praktiken och den bredare sociala praktiken som vi finner svar kring frågan om förändring och ideologiska konsekvenser (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:85). Den bredare sociala praktiken skulle kunna vara samhällets inställning till träning såsom det förklarats i det här stycket. Den diskursiva praktiken avslöjar en diskursordning och talar om vilka andra rådande diskurser som samverkar, hur dessa regleras och fördelas i sitt sammanhang (ibid.). Framgången och legitimeringen av insatsen vårdhund är beroende av rådande social praktik och genom att analysera möjliga diskursordningar i inom ämnet får vi insikt i insatsens kunskapsproduktion. Enligt Fairclough skapas ideologier i ett samhälle med hjälp av dominansrelationer som exempelvis kön och klass (Winther Jørgensen & Phillips, 2010). Den ideologiska förändringen dominansrelationen mellan män och kvinnors värde i tiden kan ha banat väg för diskursen träning som vi har idag, det som i sin tur kan vara del i hur diskursen vårdhund senare kommer att betraktas.

Genom att analysera diskursordningen i Socialstyrelsens dokument ska det enligt Faircloughs tredimensionella modell gå att blottlägga processer i den bredare sociala praktiken som antingen kommer peka på ett upprätthållande av status quo, eller indikera på en social förändring. För att vidare kunna fortsätta analysen av den diskursiva praktiken behöver vi först beskriva tre diskurser innan vi återkommer till begreppet social samvaro.

5.1.1. Tre diskurser

Personer i särskilt boende tillhör gruppen de mest sjuka äldre, ett uttryck som inte brukar användas längre utan har bytts ut av ordet sköra (Socialstyrelsen, 2014b:8). Socialstyrelsen bildar gruppen sköra äldre och dessa har vi ringat in som diskurs, följande stycke beskriver den diskursen:

Det är personer som behöver omfattande äldreomsorgsinsatser då de ofta ses som sköra och har svårt för att klara eget boende. På grund av fysiska och/eller psykiska funktionsnedsättningar samt oro och hög ålder behöver de vanligtvis stöd dygnet runt. Många besväras av ensamhet med ökad risk för depression som i

sin tur har visat sig ha mycket allvarliga effekter på hälsan. Sjukdom och organsvikt gör dem särskilt känsliga för läkemedelsbehandling som annars kan lindra symptomen, men icke farmakologiska insatser skrivs kunna bidra med hälsa och välbefinnande, exempelvis sociala insatser "[...] som kan uppmuntra till kognitiv och fysisk aktivitet." (Socialstyrelsen, 2014b:8).

Nu när diskursen sköra äldre har definierats får träning en viktigare och centralare betydelse i sitt sammanhang. Detta eftersom kategorin äldre beskrivs ha svårt för att utföra fysisk och kognitiv aktivitet, hunden blir därmed en faktor och en social insats för att äldre ska kunna ta del av det hälsosamma livet (ibid.). Genom att välja modaliteten *särskilt* känsliga för läkemedelsbehandling påverkas läsaren till att se läkemedelsbehandling som en risk för äldre och något som bör undvikas, diskursen sköra äldre öppnar därför upp för alternativet vårdhund som behandling och konkurrerar således ut läkemedelsbehandling som diskurs. Man kan även läsa tidigare forskning som visar att insats med vårdhund skulle kunna utgöra ett alternativ till farmakologisk behandling, något som framställs som positivt (Uvnäs-Moberg, Nilsson, Handlin & Lindfors, 2013). Modaliteten *många* används också i citatet för att som Fairclough säger påvisa talarens grad av instämmande (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:87), hade det istället stått att *en del* eller *några* besväras av ensamhet hade behovet inte varit lika stort och insatsen vårdhund inte lika angelägen.

Socialstyrelsen redogör för djurs inverkan på människor och betydelse i vården och indirekt räknas hunden också med här (Socialstyrelsen, 2014b & 2014c). Hund ingår i gruppen djur men vi valde att kategorisera in djur i sin egen diskurs för att inte råka göra några felaktiga antaganden i vår resultatdiskussion:

Hunden som diskurs beskrivs ge tröst och kontakt på ett relativt villkorslöst sätt (Socialstyrelsen, 2014b:8), hen underlättar vården och upplevs ge högre effekt än andra djur som använts i olika vårdsituationer, både på individ- och gruppnivå (Socialstyrelsen, 2014b:9). Tidigare forskning visar att hunden har en förmåga att kravlöst möta en människa och att dess ordlösa kommunikation är en viktig del av insatsen (Nord, 2011). Man menar att framgången med en vårdhundsverksamhet delvis bygger på hundens unika sätt att kommunicera på ett lättolkat och självklart sätt som även når fram till brukare som har svårt för talade instruktioner (ibid.).

Man påpekar att insats med vårdhund bidrar till en ökad social interaktion men att den även bidrar till minskad oro och depression hos de äldre (Uvnäs-Moberg, Nilsson, Handlin & Lindfors, 2013). Att få besök av vårdhundar minskar även stressnivån hos gamla människor och ett ökat lugn och välmående kommer till följd av insats med vårdhund (ibid.). En hund försvårar tillvaron för personer med överkänslighet och allergi, hunden är en riskfaktor för smittspridning om personer inom särskilt boende inte är noga med handhygien, det ” [...] finns också en risk att en äldre person kan snubbla över en hund.” (Socialstyrelsen, 2014b:8). I dokumenten men även i tidigare forskning benämns hund vanligtvis under termen vårdhund men uppföljs också med termerna tjänstehund och terapihund. Terapihund finner vi understryker det psykologiska användningsområdet med insatsen, något som inte blir lika klart om termen vårdhund eller tjänstehund endast skulle brukas. Terapi likt behandling kan förknippas med en arbetsmetod som överläggs av professionella och därför tillför benämningen terapihund ytterligare ett steg i att betrakta hundar som professionella. Begreppsmetaforer används för att beteckna ett fenomen genom användandet av begrepp från andra områden (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:87), terapihund är en sådan begreppsmetafor som implicit legitimeras genom hänvisningen till professionen terapeut eller området psykiatri.

Kapitlets sista diskurs djur, *djur* visar på positiva effekter hos vuxna beträffande ”[...] blodtryck, hjärtfrekvens, depression och apati samt oxytocin- och kortisolnivåer.” (Socialstyrelsen, 2014b:9). Djur är inte värderande, de lyssnar och stödjer, visar empati och använder sig inte av en verbal kommunikation (Socialstyrelsen, 2014b:8). Patientens vårdsituation underlättas av djur som ger stimulans och aktiverar genom exempelvis promenader. Djur kan bidra till att få människor att interagera mer, öka sina uttrycksformer såsom skratt och tal, bidra till att minska problembeteende och förbättra minne, aptit och orientering. De motverkar rastlöshet och ovilja till samarbete samt oro, förvirring, ensamhet och nedstämdhet/depression. Förbättrad muskelstyrka, motorik och smärtlindring är andra möjliga effekter som djur beskrivs ha på människan. Personer med demenssjukdom beskrivs få minskade beteendeproblem och äldre utan kognitiva nedsättningar får minskad ångest av djur (Socialstyrelsen, 2014b:10). Utöver det rapporteras djur gynna de äldres sociala funktionsförmåga och ”[...] öka upplevelsen av livskvalitet genom att ge avbrott i vardagen och meningsfullhet.”

(Socialstyrelsen, 2014b:10).

Studerar vi diskursen djur och hund i relation till diskursen sköra äldre märker vi att de utgör en diskursordning som samverkar inom samma sociala område. Diskursordningens diskurser ger både innehållet mening samtidigt som de konkurrerar med varandra om den meningen (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:73). Äldre har ett behov som tidigare tillgodosetts genom andra rådande diskurser som innefattat läkemedelsbehandling och personal, men diskursordningen har ändrats och alternativa metoder som vårdhundsinsatsen har tillkommit.

Det står ytterst lite om de negativa effekter djur eller hundar kan åsamka. Ordet livskvalitet skrivs vara en av faktorerna som djur kan ge äldre, men vad betyder det? Av meningen den används i beskrivs ökad livskvalitet uppnås genom avbrott i vardagen och meningsfullhet. Vad avbrott i vardagen kan vara får vi gissa oss till vara stimulansen diskursen hund och djur påstås kunna ge. Vi får också anta att vardagen inte är en önskad tillvaro då avbrott i den ser ut att vara eftersträvansvärd för att ge livskvalitet. Avbrott i vardagen önskas kanske inte varje dag men verkar i alla fall vara en del inom äldreomsorgen som det finns för mycket av och som tillgodoses otillfredsställande. Slutsatsen blir att för många vardagliga dagar är dåligt för äldre. Den andra delen i strävan efter livskvalitet är meningsfullhet, nedan går vi igenom vad Socialstyrelsen skriver att innebörden av det är.

5.1.2. Vad är meningsfullt och varför är det viktigt?

”Meningsfullhet är ett centralt värde i socialtjänstlagen (5 kap. 4 § andra stycket SFS 2001:453), men kan dessvärre vara svårt både att identifiera och åtgärda.”(ibid.).

Meningsfullhet kan skapas genom sociala aktiviteter men de aktiviteter som erbjuds inom särskilt boende i Sverige idag har mycket varierande tillfredställelse. Därför är det angeläget att undersöka om vårdhundar kan skänka meningsfullhet (Socialstyrelsen, 2014b:9).

Beroende på vilken diskurs vi har följer olika former av modaliteter, exempelvis

använder massmedia objektiva istället för subjektiva modaliteter som både speglar och främjar massmedias auktoritet (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:87). Av ovanstående förklaring följer att Socialstyrelsen vill undersöka ifall vårdhundar kan skänka meningsfullhet genom sociala aktiviteter som i sin tur ska ge äldre ökad livskvalitet. Meningsfullhet är dessutom viktigt för Socialstyrelsen att åstadkomma då de enligt lag är bundna till det, de uttrycker dock att meningsfullhet är svårt att identifiera och att åtgärda. Istället för att skriva *Socialstyrelsen har svårt att...* utelämnas den subjektiva modaliteten för att istället bli objektiv och formulera meningsfullhet som något som *är svårt att identifiera och åtgärda*. Hade modaliteten varit subjektiv finns risken för att Socialstyrelsen istället skulle betraktas som inkompetent som inte klarar av att utföra sin arbetsuppgift, nu blir problematiken istället allmängiltig och något som Socialstyrelsen tar sig an uppdraget att lösa.

Nu när diskurser har kartlagts kan vi återgå till kapitlets första citat där begreppet *social samvaro* förekom som nu får ett klart samband eftersom det kan råda bot i påståendet om äldres behov av social stimuli. Med social stimuli uppnås också behovet av att ge avbrott i vardagen och meningsfullhet som enligt Socialstyrelsen ska leda till ökad livskvalitet. Detta ger oss en uppfattning om ännu en diskurs, nämligen äldreomsorgen, som bland annat ska ge äldre människor meningsfullhet och livskvalitet. Socialstyrelsen har i sina dokument byggt upp en diskursordning där insatsen vårdhund är beroende av hur diskursen sköra äldre, hundar, livskvalitet äldreomsorgen sätts i relation till varandra. Detta skulle kunna bero på en förändring i den medicinska diskursen inom äldreomsorgen som öppnar upp möjlighet och strävan efter alternativa behandlingsmetoder och minskat intag av farmakologiska preparat. Enligt Winther Jørgensen och Phillips är analysen av en diskursordning användbar då den kartlägger relationen mellan olika diskurser och belyser på så vis varför människor i konkreta situationer handlar efter en diskurs och inte en annan (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:73). Av den diskursordning som vi kunnat utgöra i dokumenten ges en klarare bild eller en idé om hur insatsen vårdhund har kunnat bli behandling i Sverige.

5.2. Vad menas med ett systematiskt kvalitetsarbete?

”Om hundar används inom vård och omsorg är det viktigt att arbetet, liksom vid

alla insatser inom vård och omsorg, sker utifrån verksamheternas systematiska kvalitetsarbete.” (Socialstyrelsen, 2014c:5). Arbetet med vårdhundar ska alltså följa samma regler som andra legitima insatser inom vård och omsorg. Vikten i citatet faller på begreppet *systematiskt kvalitetsarbete* som av meningen följer används vid alla insatser inom verksamheterna i vård och omsorg. Men vad betyder det? Citatet nedan ger oss en sammanfattad förklaring:

”Det innebär bl.a. att verksamheten gör en riskanalys, vidtar förebyggande åtgärder, ser till att det finns etablerade rutiner samt ansvarar för att hunden och dess förare har adekvat utbildning för sin uppgift.” (ibid.).

Med andra ord hjälper det systematiska kvalitetsarbetet till att upprätthålla ett kontrollerat arbete genom riskanalys, åtgärder och rutiner, del av det systematiska kvalitetsarbetet handlar även om att verksamheterna ska se till att hunden och föraren har utbildning. Det systematiska kvalitetsarbetet skulle kunna ses som del i diskursordningen för socialt arbete, det är en diskurstyp som tillhör denna sociala domän. Winther Jørgensen och Phillips skriver att bruket av diskurser och genrer i en given kommunikativ situation styrs av diskursordningen, det medför således restriktioner för vad man kan tänkas säga (2010:73). Kopplar vi det till vår studie är diskursen vårdhundar begränsad av diskursordningen för socialt arbete, i tidigare forskning avslöjas att vårdhundar är en ny diskurs för socialt arbete och konkurrerar med övriga existerande diskurser och genrer inom den diskursordningen, som exempelvis det systematiska kvalitetsarbetet. Genom att underbygga den nya diskursen vårdhund med diskursordningen för socialt arbete ökar trovärdigheten för vårdhundar samtidigt som det förändrar gällande diskursordning inom denna sociala institution. Enligt Fairclough ska diskursordningar kunna ändras om man utnyttjar diskurser och genrer på nya sätt eller från andra diskursordningar (ibid.), det systematiska kvalitetsarbetet kan vara en sådan diskurs vars trovärdighet också påverkas av språkbruket som används för att förklara begreppet – nämligen kontroll som i sin tur kan förknippas med säkerhet och trygghet. Säkerhet och trygghet är för övrigt ord som kan påstås tillhöra äldreomsorgs-genren och på så vis kan vi se användandet av en genre från en annan diskursordning inom socialt arbete som stärker trovärdigheten hos insatsen vårdhund.

Systematiskt kvalitetsarbete är en term som ofta förekommer genom hela texten, det finns också beskrivet i olika avsnitt och sammanfattat i vissa stycken på ett repetitivt vis, det vill säga utan att tillföra någon ny kunskap om det som redan sagts. Anledningen till det kan vara att det är ett vanligt förekommande begrepp inom Socialstyrelsen och därför även i dessa rapporter. Fairclough kallar språkbruket inom en viss social praktik för genre och skriver att diskursordningen är ett system som både formar och formas av sitt språkbruk (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:73). Studerar vi begreppet systematiskt kvalitetsarbete får vi förståelse för hur det kan påverka trovärdigheten i Socialstyrelsens dokument, när vi förknippar språkbruket med Socialstyrelsen får texten en auktoritär ton. Diskussionerna vi fört om det systematiska kvalitetsarbetet leder oss till att kunna anta att det innebär kontroll, nedan följer ett citat som kan ses styrka antagandet att det även innebär säkerhet:

”Om en hund används inom en vård- eller omsorgsverksamhet inkluderas den insatsen i verksamhetens systematiska kvalitetsarbete. Detta innebär att alla tänkbara risker identifieras och rutiner för att förebygga riskerna utarbetas och dokumenteras.” (Socialstyrelsen, 2014c:14).

Alla tänkbara risker, ger intrycket av att det inte finns några andra risker som inte uppmärksammas av det systematiska kvalitetsarbetet och därav går det även att påstå att begreppet innebär säkerhet. Man kan därmed tro att det systematiska kvalitetsarbetet också gör insatsen riskfri, det vill säga att vårdhundar som behandling blir riskfri och därför går det att se att *alla* en modalitet med högt affinitetsvärde. Den modalitet som väljs i ett kommunikativt påstående ger konsekvenser för konstruktionen av diskursen, det påverkar sociala relationer såväl som kunskaps- och betydelsesystem (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:87). I det här fallet ser modaliteten ut att stärka diskursen vårdhund och insatsen ges ny kunskap som påverkar betydelsesystemet.

En sista viktig del i den här diskussionen är dokumentation:

”I regelverket betonas vikten av rutiner och att såväl arbetet som resultatet dokumenteras och systematiskt följs upp för att insatserna med hund ska kunna

utvecklas och förbättras.” (Socialstyrelsen, 2014c:11-12).

För att kunna utföra ett systematiskt kvalitetsarbete vid införandet av insatsen vårdhund krävs genomgående dokumentation. Denna dokumentation kommer sedan stå underlag för att utveckla och förbättra insatsen vårdhund. Å ena sidan kommer dokumentation att konstruera arbetet med vårdhund, å andra sidan kan dokumentation påstås vara en social praktik som utformats genom samhällelig påtryckning för att kunna kvantifiera det vi gör. Om vi tillåter oss att tänka att dokumentation inte varit en lika viktig del i det systematiska kvalitetsarbetet vad hade då hänt med insatsen vårdhund? Hade den sett annorlunda ut? Socialkonstruktivismen bygger på att det är beroende på hur individer och grupper i ett samhälle uttrycker och tolkar ett visst fenomen som ger det betydelse och mening (Wenneberg, 2010). Vad som kommer konstruera insatsen vårdhund kommer bero på hur verksamheterna betraktar och sedan väljer att uttrycka det i sin dokumentation. Utan dokumentation hade det nog varit svårt att ge ett enhetligt intryck av insatsen men då det även finns regler för hur dokumentation går till hade den tekniken kunnat se annorlunda ut och på så vis hade insatsen vårdhund också påverkats och sett annorlunda ut. Detta går att koppla till hur Fairclough beskriver att språkbruk är förbundet med och konstituerar en bestämd social praktik (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:90), dokumentation ser ut att vara ett språkbruk som tillhör genren för socialt arbete.

5.2.1. Kort analysförfarande om ekipage

Swedish Standards Institute har tagit fram standarden för ekipage som är samlingsnamnet för en vårdhund och dess förare som tillsammans genomgått utbildning (Socialstyrelsen, 2014b). Utbildningen som Svenska Vårdhundskolan AB ger för att skapa ett ekipage sker alltså enligt Swedish Standards Institute, vilket anger krav och rekommendationer för utbildning som syftar till professionellt arbete med vårdhund (Vårdhundskolan, 2014). Här konstrueras vårdhundar som en del av ett ekipage bestående av tränad hund och förare, användningen av en otränad hund inom äldreomsorgen blir således icke önskvärt. Genom att kräva certifiering för att få kalla sig ekipage och ställa krav på en insats kan insatsen kontrolleras och möjligtvis ersätta utbildade vårdhundar, ekipaget blir en diskurs som verifierar användningen av hundar och skapar en professionell

benämning på insatsen. Utbildningen de genomgår är inte vilken utbildning som helst då ordet *adekvat* syftar till något som är lämpligt och användbart, på så vis kan det resoneras att både förarens och vårdhundens expertis blir välanpassat för sin situation. Vi ska koppla detta till resonemanget om transitivitet och se vilka ideologiska konsekvenser som går att urskilja samt relationen mellan subjekt och objekt. Ideologiska konsekvenser handlar om dominansrelationer som går att finna och som påverkar den bredare sociala praktiken (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:90). Den aktör som står för utbildningen är Swedish Standards Institute som får en passiv roll i sitt sammanhang då ingen information riktigt ges om dem som agent eller vad utbildningen går ut på, istället läggs tonvikten på begreppet *adekvat utbildning* som utelämnar agenten och talar om effekterna med utbildningen som blir att ekipaget får en lämplig utbildning. Fairclough nämner i sin beskrivning av kritisk diskursanalys att sanning kan vara en slags modalitet, upphovsmannen instämmer då fullständigt i sitt påstående (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:87). Upphovsmannen, det vill säga Socialstyrelsen, framställer sig veta vilken utbildning som är adekvat och icke adekvat, de påstår sig ha kunskapen att kunna avgöra vilken utbildning som är lämplig för ekipaget. Adekvat blir på så vis en slags sannings modalitet som ökar trovärdigheten för insatsen vårdhund. I citatet på sidan 29 stod det "[...] hunden och dess förare [...]" (Socialstyrelsen, 2014c:5) istället för *föraren och dess hund*, det är en viss meningsskillnad som placerar människan under hunden då ordet *dess* syftar på något som hunden äger. Som tidigare beskrivits skapas ideologier utifrån dominansrelationer som finns i samhället, "[...] de ideologiska diskurser är de diskurser som bidrar till att upprätthålla eller transformera maktrelationerna." (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:79). Det går därmed att betrakta ekipage som en ideologisk diskurs då den skapar en dominansrelation mellan människan och hunden, vi ser ett ekipage utgör en ideologisk diskurs som utmanar och transformerar maktrelationen däremellan då hund vanligen är objekt för människan och inte subjekt som här är fallet.

5.2.2. *Det otillräckliga vetenskapliga underlaget*

"Det finns ett otillräckligt vetenskapligt underlag för att uttala sig om effekter av vårdhund. För den enskilde kan det emellertid ha betydelse och göra skillnad att träffa en vårdhund. Resultaten av översikten indikerar att det kan finnas positiva

effekter med vårdhund avseende psykisk ohälsa, positiva känslor och ensamhet, även om resultaten på gruppnivå inte når tillräcklig statistisk styrka. Det behövs fler välgjorda studier för att belägga effekterna.” (Socialstyrelsen, 2014c:11)

Användandet av djur i vård och omsorg är ett relativt nyuppmärksammat område i Sverige, vilket kan vara anledningen till att det inte finns någon statistik kring hur många djur som används inom vård och omsorg samt varför det saknas relevant forskning kring dess effekter (Beck-Friis et al., 2007). Det saknas sammanställd och uppdaterad kunskap om vårdhundars effekter på äldre i särskilt boende, något som även Statens beredning för medicinsk utvärdering har identifierat (Socialstyrelsen, 2014c:11). Därför har Socialstyrelsen syftat till att besvara frågan om vilken betydelse insatsen har för äldre personer i rapporten *Vårdhund för äldre i särskilt boende – En systematisk översikt om effekter och vetenskapligt stöd* (Socialstyrelsen, 2014b:8). Rapportens resultat baseras på fyra utomnordiska studier av medelhög kvalitet med inriktning på personer i särskilt boende eller motsvarande (Socialstyrelsen, 2014b:13). Resultatet visar genomgående att det vetenskapliga stödet i studierna är obefintligt eller otillräckligt. En textanalys handlar delvis om att kartlägga sammanhang mellan satser i en given text (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:87), kopplar vi det till citatet ovan ser vi att Socialstyrelsen börjar med att lyfta fram för vem vårdhundar gör gott - för den enskilde - för att först efter det påminna om att det är på gruppnivå vetenskapligt underlag fattas. En social praktik inom socialt arbete skulle kunna påstås vara att se till individens bästa likväl gruppen som helhet, genom att börja med goda nyheter om något vi kulturellt sett bryr oss om – individens bästa - blir den dåliga nyheten om det som sedan fattas – vetenskapligt stöd på gruppnivå - inte lika viktigt. Hade texten istället presenterat den informationen med avstånd ifrån varandra finns risk för att läsaren också hade tolkat in den informationen annorlunda, exempelvis hade det otillräckliga vetenskapliga underlaget kunnat bli än mer påtagligt och insatsens trovärdighet därmed minskat.

Det är oklart huruvida Socialstyrelsens rapport besvarar frågan om insatsens effekt hos äldre personer, däremot kan vi se att strävan efter vetenskapligt stöd inte nås. Att man väljer att vända sig till utomnordiska studier visar att bristen på kunskap är stor i Sverige och när Socialstyrelsen skriver *kan ha möjliga effekter* väger det på ett sätt upp denna kunskapslucka (Socialstyrelsen, 2014b). Valet av

modalitet får konsekvenser för konstruktionen av diskursen och förbinder även talaren på olika sätt i sitt påstående (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:87). I påståendet *kan ha möjliga effekter* påstår inte Socialstyrelsen att vårdhundar påverkar äldre människor utan att det finns möjlighet för att de gör det. Påståendet har inget högt affinitetsvärde i sig men ökar ändå värdet i det vetenskapliga underlaget om vi jämför med hur påståendet skulle kunnat tolkas om det stått *vet inte vilka effekter*, trovärdigheten för insatsen vårdhund ökar genom valet av dessa modaliteter.

Resultaten i Socialstyrelsens rapporter bygger på korta studier som är utförda under några veckor, effekter på längre sikt har inte uppnått god kvalitet nog för att tas med (Socialstyrelsen, 2014b). Men det framkommer att det inte behöver vara till sin nackdel i följande citat:

”Man bör komma ihåg att det dels handlar om personer där man vanligen inte kan förvänta sig mycket stora förbättringar på hälsa, dels att en hund heller inte innebär någon radikal förändring i livssituationen. God livskvalitet och välbefinnande är dock ytterst angeläget att uppnå och vidmakthålla. Det är effekter på kort sikt som har mätts i studierna vilket är mycket relevant och angeläget för denna grupp och därmed för vård och omsorg om dem.” (Socialstyrelsen, 2014b:16).

Varför studier på kort sikt skulle kunna vara till sin fördel kan bero på diskursen sköra äldres dåliga hälsa. Mellan raderna ser det ut som att Socialstyrelsen vill säga att stora förbättringar på äldres hälsa inte kan göras eftersom de inte kan förväntas leva så länge till. Hundar innebär visserligen ingen radikal förändring i de äldres livssituation men det krävs inte heller för tiden är för knapp för något annat. Bristen på kunskap försvaras så genom att hänvisa till att längre studier kan vara onödiga eftersom diskursen sköra äldre ändå är döende. I tidigare forskning påpekas även att långsiktiga effekter är svåra att bedöma då de ofta är subtila och svåra att dokumentera (Nord, 2011). Men långsiktiga studier är den bästa dosen skriver Socialstyrelsen, när det handlar underlag för hur ofta hunden ska besöka verksamheten, hur länge den då ska stanna och hur långvarigt vårdhundsprogrammet ska vara (Socialstyrelsen, 2014b:17). Ska vi tolka detta som att vidare studier skulle vara bra av praktiska skäl för att kunna kartlägga

vistelse inom verksamheten snarare än att sammanställa och uppdatera kunskapen om vårdhundars effekter hos äldre personer?

Socialstyrelsen anser att studierna kring insatsen vårdhund har mycket att vinna på ett kvantitativt metodval. Lågt vetenskapligt stöd för studier inom vård och omsorg är inte ovanligt. Gruppen äldre är en del av populationen som är svår att få till stora randomiserade grupper på och ”Gruppindelningen behöver ofta göras avdelningsvis vilket ökar risken för att andra faktorer än den insats man studerar kommer att påverka resultatet.” (Socialstyrelsen, 2014b:17). Dessutom skriver Socialstyrelsen att man måste ta hänsyn till mer än styrkan i det vetenskapliga underlaget för att veta vilka metoder och insatser som ska prioriteras, detta genom en ” [...] medveten och systematisk användning av flera kunskapskällor [...]” (Socialstyrelsen, 2014b:15). Evidensbaserad praktik tas sedan upp som en alternativ kunskapskälla som handlar om att använda sig av bästa tillgängliga kunskap, den professionelles expertis samt den berörda personens situation, erfarenhet och önskemål (ibid.).

En slutsats som går att dra av detta är att Socialstyrelsen anser att det återigen är onödigt med mer omfattande och kvantitativa studier då det är svårt att få till en urvalsgrupp med tillfredställande storlek och resultaten kommer påverkas till det sämre. Kvalitativa studier blir i och med det att föredra vilket då också ökar trovärdigheten i den forskning som dokumenten bygger på. I Winther Jørgensen och Phillips (2010:80) finns att läsa om hegemoni som är ett begrepp som Fairclough använder för att beskriva den diskursiva praktiken som i sin tur formar diskursordningen och existerande maktrelationer, samt åskådliggör en förhandlingsprocess i vilket betydelsekonsensus skapas. Olika institutioner kan ofta ha gemensamma diskursiva praktiker med varandra och även diskursiva praktiker som rör sig över institutionsgränser (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:85). I Socialstyrelsens dokument ställs två forskningsstrategier mot och i relation till varandra, vi kan därför säga att kvantitativ- och kvalitativforskningsansats utgör två diskurser inom diskursordningen för forskning i socialt arbete. Så som vi tolkat diskussionen kring det vetenskapliga underlaget ser vi en förhandlingsprocess mellan dessa forskningsdiskurser och betydelsekonsensus försöker nås för att kunna uttrycka vad gott vetenskapligt underlag är. Winther Jørgensen & Phillips skriver följande om den hegemoniska

processen: ” [...]De konkurrerande elementens existens bär fröet till motstånd, eftersom de element som ifrågasätter de dominerande betydelseerna förser människor med resurser till motstånd. Hegemoni är därmed aldrig stabil utan skiftande och ofullbordad, och en konsensus är alltid bara en gradfråga [...]”(Winther Jørgensen & Phillips, 2010:80). Detta medför en tanke och undran ifall den hegemoniska processen är en medveten konflikt Socialstyrelsen vill trycka på för att insamla resurser som ska leda till ett motstånd, och det kommer i sin tur transformera den rådande diskursordningen inom institutionen för forskning inom socialt arbete.

Faircloughs kritiska diskursanalys innehåller redskap som bland annat riktar fokus till ordval i en given text (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:87) och därför ska vi analysera uttrycket *otillräckligt vetenskapligt underlag* litet närmare. Varför *otillräckligt* och inte *dåligt* vetenskapligt underlag? Tittar vi närmare på vad det otillräckliga vetenskapliga underlaget konkret innebär fick vi följande resultat: Dels saknas studier på längre sikt, dels på gruppnivå. En anledning till att studier inte finns som stödjer effekten på gruppnivå kan vara vad som framkommer i resultaten i Socialstyrelsens dokument, att utfallsmåtten i studierna som gjorts är olika och därför går de inte att slå samman (Socialstyrelsen, 2014b). Det skrivs även att de hälsorelaterade effekterna på depression och ångest är svåra att statistiskt säkerställa då de kan bero på slumpen. Socialstyrelsen tror att studierna som gjorts bygger på personer som troligen har en positiv inställning till djur, det vill säga personer som inte är rädda eller lider av allergier och att hänsyn bör tas till att insatsen inte kommer att passa alla. Tidigare forskning visar att en begräsning med insatsen vårdhund handlar om den enskildes intresse där man i vissa fall bedömde att individens intresse var för litet för att det kunna vara meningsfullt (Nord, 2011). Undersökningarna belyser heller inte hur personal, arbetsmiljö eller andra relevanta aspekter inställer sig till vårdhundar (ibid.). Forskningen som finns beskrivs inte bara som otillräcklig av Socialstyrelsen utan vi fann även uttryck som skulle kunna peka på att Socialstyrelsen anser den dålig, därför ställde vi oss frågan vad konsekvensen hade blivit av att rubricera forskningen som dålig istället för otillräcklig. Då de lingvistiska dragen i en text påverkar både produktionen och konsumtionen av dess innehåll (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:75) blir det lämpligt att titta på varför forskningen uttrycks i de ordalag som den gör. Den här typen av analys är vad Fairclough

kallar diskursiv praktik och vi ska titta på hur läsaren tolkar texten vilket han kallar för receptionsundersökning (Winther Jørgensen & Phillips, 2010). Skriver Socialstyrelsen *otillräckligt vetenskapligt underlag* skulle man kunna tolka det som att forskningen som finns är bra, den är bara inte tillräcklig. Ordet otillräcklig talar inte om kvaliteten på forskningen och ett rimligt antagande kan då vara att om forskningen som fanns inte varit bra hade det inte kunnat bli en social insats. Men vårdhund är en social insats och därför antog vi att forskningen som fanns är av god kvalitet, hade Socialstyrelsen istället skrivit dåligt vetenskapligt underlag hade forskning de presenterat kunnat sjunka i värde och insatsen blivit mindre attraktiv.

5.3. Aktörens och ordets inverkan

Vi skrev tidigare att Socialstyrelsens förslag vårdhund får ökad trovärdighet genom att referera insatsen som en redan befintlig arbetsmetod. På samma sätt blir det när Socialstyrelsen skriver: ”Många människor upplever det som positivt att ha kontakt med hundar” (Socialstyrelsen, 2014c:9). Vid analysen av modaliteter i en text vill man få reda på talarens grad av instämmande (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:87). Skriver vi *Många människor upplever det som positivt att ha kontakt med hundar* istället för *Många människor upplever det som positivt att ha kontakt med hundar* märker vi hur modaliteten *många människor* påverkar läsarens tolkning av satsen. Vilket det också hade gjort om man skrivit *Många människor upplever det som väldigt positivt att ha kontakt med hundar* istället för *Många människor upplever det som positivt att ha kontakt med hundar*. Som Winther Jørgensen och Phillips skriver påverkas konstruktionen av diskursen beroende på vilken modalitet som väljs (Winther Jørgensen & Phillips, 2010), i detta fall påverkas diskursen vårdhund på grund av Socialstyrelsens val av modalitet. Ett annat exempel är standarden ekipage vars aktör vi ville ha mer bakgrundsfakta om. Men information om vem Swedish Standards Institute är finns inte nämnt i något utav dokumenten och i och med att man inte vet deras agenda blir det svårt att veta vilken betydelse deras framtagna standard egentligen har. En beskrivning av utbildningen för vårdhund och dess förare saknas och en utförlig förklaring av innehåll, krav och regler skulle förmodligen ge en ökad förståelse till varför ett utbildat ekipage är viktigt. Hade rapporterna varit skrivna av en annan aktör än Socialstyrelsen hade det kunnat bli mer essentiellt att faktiskt beskriva

utbildningen bakom en ny insats. Detta skulle kunna kopplas till Faircloughs idé om ideologi som han beskriver som ”betydelsekonstruktioner som bidrar till produktion, reproduktion och transformation av dominansrelationer” (Winther Jørgensen & Phillips, 2010:79). Den dominansrelation vi kan urskilja är Socialstyrelsen som auktoritärt organ och mottagarna för denna text, i och med att Socialstyrelsen är en myndighet följer att läsaren har till viss del en grundläggande tillit till att utbildningen är adekvat, vilket beror på denna dominansrelation. Det här går att se återspeglas flera gånger i dokumentet vars innehåll till stor del bygger på aktörer till vilka en dominansrelation likt den till Socialstyrelsen också är aktuell. Arbetsmiljöverket, Folkhälsomyndigheten, Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt är aktörer som varit med och utformat rapporterna i vår empiri, med andra ord kan man säga att det är aktörer med stor makt och förtroende. Det är inte vilka veterinärer som helst utan statens veterinärer. Objektivisering innebär enligt socialkonstruktivismen att människan tar institutioner för givet (Wenneberg, 2010), i vårt fall riskeras innehållet i dokumenten att objektiviseras då sannolikheten att de skulle ifrågasättas är betydligt mindre än om exempelvis en ensam privatperson skulle komma med samma rapport.

”Det handlar om att ta vara på de positiva effekter som hundar kan bidra till inom vård och omsorg.” (Socialstyrelsen, 2014c:9). I denna mening uppmanar Socialstyrelsen läsaren att ta vara på de positiva effekter som hundar kan bidra till, ett antagande som läsaren därmed hade kunnat göra är att tas dessa effekter inte till vara på gör man ett negativt val i att frånsäga sig en sådan investering. Faircloughs diskursanalys har som mål att medvetandegöra de ramar som språkbruket begränsar människan till, analysen ska skänka insikt om de möjligheter till motstånd som finns (Winther Jørgensen & Phillips, 2010). Att kunna ifrågasätta sin yrkesroll och uppmärksamma de ramar som socialt arbete är verksam och utformas inom blir således viktigt för individer som kommer i kontakt med institutionen för socialt arbete. Som att exempelvis titta på hur en mening kan tolkas och inte tolkas, och åskådliggöra det som finns utanför de språkliga ramarna.

5.4. Är hunden personal eller sällskapsdjur?

Arbetsförhållandena ska vara anpassade efter arbetstagarnas fysiska och psykiska hälsa:

”När verksamheten planerar en förändring, t.ex. att börja med hundar, behöver arbetsgivaren uppdatera riskbedömningen och bedöma hur förändringen kan påverka arbetsmiljön för arbetstagarna. [...] Exempel på fysiska faktorer kan vara om en arbetstagare är allergisk mot pälsdjur och exempel på psykologiska faktorer kan vara om en arbetstagare känner rädsla för hundar.” (Socialstyrelsen, 2014c:14).

Dokumentet berättar inte hur en arbetsgivare ska agera ifall ekipaget skulle vara del av arbetstagarna och om någon med exempelvis pälsallergi söker anställning, vems fysiska och psykiska hälsa ska då prioriteras? Om ekipaget räknas som övrig personal är rimligt antagande att hänsyn tas till redan befintlig personal, men om ekipaget inte skulle räknas som personal utan som arbetsmetod, hur ställer sig arbetsgivaren till människans rätt till anställning? Skulle det vara rimligt att på grund av allergi hos en person som söker anställning avskeda ekipaget?

Om vi tänker oss att en vårdhund ändå är personal står dennes arbetsmiljö omskriven under djurskydd och ser inte ut att vara en rättighet som hanteras under arbetsmiljölagen. Under djurskydd står att hunden ska skyddas ifrån skada av vuxna och barn, kunna bete sig naturligt och inte utsättas för onödig stress (Socialstyrelsen, 2014c:15).

”Om hunden är sjuk bör den inte arbeta förrän den tillfrisknat – det gäller oavsett om hunden får någon behandling (t.ex. antibiotika) eller inte. En fysiskt och psykiskt välmående hund gör sannolikt alltid ett bättre jobb. Då hunden också vistas i en offentlig miljö är det än mer angeläget att den hanteras enligt hög djurskyddsmässig standard.” (Socialstyrelsen, 2014c:16).

På ett sätt beskrivs hundens arbetsmiljö i och med den riskbedömningen som syns i ovanstående citat. Men är det rättigheter för sällskapsdjur eller personalrättigheter som vårdhunden ska förhålla sig till? Är vårdhundens förare del av personalen och hur ska ekipaget som helhet prioriteras i relation till övrig

personal? Vems arbetsmiljö är det verksamheten ska se till först? Insatsen vårdhund är till för de äldre men frågan är om det kommer uppstå en maktkamp mellan äldres behov och arbetstagares rätt till god arbetsmiljö. Det är oklart hur Socialstyrelsen ställer sig till det möjliga dilemman. Vad vi däremot tycker oss kunna urskilja är två olika diskursordningar som används gemensamt för att kunna styrka den nya diskursen vårdhund. Fairclough skriver att diskursordningar är ett system som både konstituerar och konstitueras av språket (Winther Jørgensen & Phillips, 2010) och genom att använda ett språkbruk som påminner om det som står i arbetsmiljöverket görs det mindre påtagligt att diskursen vårdhund är ett sällskapsdjur och framhäver den istället som personal. Diskursordningar kan göras särskilt öppna för förändring när diskurser och genrer från en annan diskursordning införs (Winther Jørgensen & Phillips, 2010), vilket vi också kan se i Socialstyrelsens rapporter.

Vi fortsätter att försöka utreda vare sig hunden ska ses som personal eller sällskapsdjur genom att titta på hur arbetsskada finns beskrivet i dokumenten. Vid anmälan av arbetsskada görs detta om det gäller personskada till Arbetsmiljöverket och ”Vid misstanke om brott mot svensk djurskyddslagstiftning görs anmälan till länsstyrelsen i respektive län enligt djurskyddslagen (1988:534).”(Socialstyrelsen, 2014c:18). Det här ser ut att vara ännu en faktor som skiljer vårdhund från annan personal eftersom arbetsskada inte finns hos vårdhund utan räknas då istället som ett brott mot djurskyddslagen.

Annan skada som kan uppstå är sjukdom via smitta och därför finns smittskyddslagen, men denne hanterar bara sjukdomar som kan överföras till och mellan människor. I ena dokumentet beskrivs kompletterande om både sjukdomar som kan överföras till och mellan människor som till och mellan djur (Socialstyrelsen, 2014c:17). Det står också skrivet om ett samarbete som ska finnas mellan smittskyddsläkare och veterinärer. Rent lagmässigt verkar det stå mer om smittskydd gällande människan men Socialstyrelsen har fått med lagar som stödjer smittskydd även hos djur. Det finns ett djurskyddstänk och en vilja att värna om hälsa hos människor och hos djur. Den nya diskursen vårdhund kräver förändring i rådande lagrum och trycker här på en externalisering som förmodligen kommer skapa nya institutioner inom äldreomsorgen och socialt arbete i stort, men ännu uppstår viss förvirring när rådande diskursordningar

utmanas genom införandet av vårdhund i arbetsmiljön och det blir svårt att tillskriva vilka diskurser som kommer etableras och hur dessa komma fungera inom sin sociala domän. Socialkonstruktivismen påstår att samhället är en mänsklig produkt, att människan kategoriserar handlingar och aktiviteter som bildar specifika sociala roller som sedan leder till särskilda förväntningar. Med ett annat ord kallas det typifiering och innebär att människan agerar utifrån roller som tillhör färdigtillverkade fack (Wenneberg, 2010). Vi kan se att denna process är pågående inom äldreomsorgen i och med den nya insatsen vårdhund och annorlunda handlingar och aktiviteter kommer leda till en annan uppsättning sociala roller.

6. Resultatdiskussion

Vårt syfte var att utifrån Socialstyrelsen rapporter undersöka vad insatsen vårdhund inom äldreomsorgen innebar, hur den motiverades och sedan styrktes. Som metod valde vi kritisk diskursanalys följt av socialkonstruktivism som teori och vår frågeställning har besvarats tillsammans med redskap utifrån det. Nedan kommer nu en presentation av de tre forskningsfrågorna vi arbetat utifrån där vi till en början besvarar frågorna för att sedan föra en egen diskussion kring vårt resultat, diskussionen bygger på analytiska redskap och forskning som vi tagit till oss under vårt analysförfarande. Vi avslutar kapitlet med en diskussion som fokuserar på det sociala arbetets kunskapsproduktion.

6.1. Genomgång av frågeställningar

- Varför behövs behandling med vårdhund inom äldreomsorgen enligt Socialstyrelsens dokument?
- Vad kan vårdhundsinsatsen bidra med inom vård och omsorg av äldre enligt Socialstyrelsen?
- Hur styrks vårdhundsinsatsen inom äldreomsorgen enligt Socialstyrelsen?

Varför behövs behandling med vårdhund inom äldreomsorgen enligt Socialstyrelsens dokument?

Av diskursen sköra äldre framkom att äldreomsorgen inte kunde tillgodose dess behov på ett tillfredställande sätt (Socialstyrelsen, 2014b). Äldre har på grund av fysiska och psykiska funktionsnedsättningar svårt att leva hälsosamt och saknar därmed välbefinnande och meningsfullhet (ibid). Ett centralt värde i socialtjänstlagen är meningsfullhet som Socialstyrelsen skriver kan uppnås genom sociala aktiviteter som exempelvis skulle kunna tillgodoses genom insatsen vårdhund (Socialstyrelsen, 2014c). Vårdhund som diskurs beskrivs kunna möta äldres behov och har därför alltmer börjat användas som en del i behandling, träning eller för social samvaro inom vård- och omsorgsverksamheter (Socialstyrelsen, 2014c). Samtidigt har tidigare forskning visat att den enskildes intresse för hundar påverkar och är avgörande i huruvida insatsen vårdhund verkligen blir meningsfull (Nord, 2011).

Egen diskussion

Av vår analys följer att det är bristerna inom äldreomsorgen som skapar behovet av insatsen vårdhund. Behandlingen ser också ut att vara väldigt viktig och behövas för att Socialstyrelsen ska kunna bedriva ett gott arbete. Meningsfullhet skriver de är ett centralt värde i socialtjänstlagen som dock är svårt att både identifiera och att åtgärda. Det finns alltså en rättslig påtryckning och ett skrikande tomrum som hoppas på att finna den arbetsmetod som kan ge meningsfullhet och hjälpa Socialstyrelsen i att uppnå ett gott arbete. Det har för oss varit svårt att förstå hur en insats kan införas utan att tillräckligt vetenskapligt stöd ansetts finnas ens enligt aktören som står bakom förslaget. Även om effekterna av vårdhundar är oklara, kan behovet efter en arbetsmetod som skänker meningsfullhet vara så pass hög att det otillräckliga vetenskapliga underlaget kan komma i andra hand.

Vad kan vårdhundsinsatsen bidra med inom vård och omsorg av äldre enligt Socialstyrelsen?

Det statistiska vetenskapliga underlaget är på gruppnivå svagt gällande hundars effekter på äldre människor (Socialstyrelsen, 2014c). Insatsen vårdhund ska utöver behovet hos äldre se till att bredda underlaget för dess effekter i svensk forskning (ibid.). Hundar beskrivs vara värderingsfria och kunna ge villkorlös kärlek vilket är något som ses upp till då detta inte är möjligt hos människan, det

är egenskaper som äldreomsorgen behöver (Socialstyrelsen, 2014b). Äldres fysiska och psykiska funktionsnedsättningar kan lindras med hjälp av vårdhund som genom sitt naturliga sätt att vara bidrar till empowerment hos individen. Vårdhundsinsatsen ska genom social stimulans och avbrott i vardagen öka upplevelsen av livskvalitet hos äldre människor. Även om det skulle visa sig att insatsen inte har den inverkan man hoppats på har tidigare studier visat att hundar avlastar vårdarbetet och kan således bidra med det om inte minst (ibid.).

Egen diskussion

De egenskaper som hundar tillskrivs är sådant som kan vara svårt om inte omöjligt att mäta, kunskapen om hundar är medvetna val Socialstyrelsen gjort när de beskrivit hundar på ett visst sätt bland andra möjliga sätt att vara på. De väljer också att prata om hundar utan att nämna det nyanserade beteendet som finns hos olika raser, det finns en anledning till att människan avlat fram raser som fågelhundar, kampsporthundar, sällskapshundar och så vidare. Där finns olika önskvärda beteenden som kan vara svåra och kanske rentav farliga ifall de används i felanpassade situationer. Socialstyrelsens dokument handlar till väldigt stor del om säkerhet och kontroll men undviker att konkretisera den negativa sidan som kan finnas hos hundar och olika raser.

Hur styrks vårdhundsinsatsen inom äldreomsorgen enligt Socialstyrelsen?

Trots att äldreomsorgen som grupp inte når tillräckligt vetenskapligt underlag för att kunna uttala sig om vårdhundars effekter, vinner insatsen legitimitet genom att hänvisa till det underlag som finns vilket är inverkan hos enskilda äldre personer (Socialstyrelsen, 2014c). Under första frågeställningen framkom att som äldreomsorgen ser ut nu når den inte upp till livskvalitet för individen men som insatsen vårdhund skulle kunna ändra på (Socialstyrelsen, 2014b). Hundar har en naturligt positiv inverkan på äldre som skiljer sig ifrån människan förmåga att påverka (ibid.). Den kvalitativa forskning verkar lyftas fram som fördelaktig när det kommer till studien av hur vårdhundar inverkar på gruppen äldre (Socialstyrelsen, 2014c). Att genomföra studier på gruppnivå kan dessutom vara svårt och påverka resultatet (Socialstyrelsen, 2014b). Socialstyrelsen skriver också

att lågt vetenskapligt stöd inte är ovanligt inom vård- och omsorgsverksamheter och att hänsyn ska tas till mer än styrkan i det vetenskapliga underlaget för att kunna bedöma insatsers och metoders lämplighet (ibid.). Evidensbaserad praktik är ett kunskapsunderlag innehållande: bästa tillgängliga kunskap, den professionelles expertis samt den berörda personens situation, erfarenhet och önskemål vilket Socialstyrelsen lyfter fram som god alternativ kunskapskälla (ibid.).

Vidare styrks insatsen genom att koppla samman den med det systematiska kvalitetsarbetet, detta ska säkerställa ett förhandsarbete där alla tänkbara risker identifieras (Socialstyrelsen, 2014c). Kravet på utbildning ska fortsättningsvis skapa en kontrollerad och säker plats för de äldre (Socialstyrelsen, 2014b) och vi ser att yrkestiteln ekipage styrker insatsen som professionell. Detta fann vi också bli tydligt med hjälp av benämningen terapihund för att beskriva insatsen som får en metaforisk innebörd och professionalitet på grund av att det förknippas med psykiatrin.

Egen diskussion

Vårdhundens inverkan på äldre skulle kunna vara ett reifierat påstående Socialstyrelsen gör för att öka insatsens trovärdighet. Här kan vi dra paralleller till det Wenneberg skrev om legitimeringsprocessen och nödvändigheten i att dölja att ens påstående skulle vara resultatet av en social konstruktion, detta för att undvika att bli ifrågasatt och så förstöra legitimeringen av det som ska bli en institution. Istället kan påståendet då hänvisas till något som är självklart, naturligt eller gudomligt och blir därmed det som kallas reifierat.

Insatsen styrks när den påstås kunna utföras kontrollerat vilket skulle kunna vara ett outtalat försvar som Socialstyrelsen gör, nämligen genom att de på så vis motbevisar möjliga antaganden om att hundar inte skulle gå att kontrollera. Vilket också blir tydligt då rapporterna till störst del handlar om säkerhet och kontroll som med hjälp av ett systematiskt kvalitetsarbete kan identifiera alla tänkbara risker med insatsen vårdhund och sedan förebygga dessa. Vårdhund legitimeras med hänvisningen till dess professionalitet som betonas i yrkestiteln ekipage och terapihund tillsammans med arbetsuppgifter som ger äldre personer möjlighet till behandling. Även om vårdhundsinsatsen skulle misslyckas i sin arbetsuppgift blir

satsningen ändå legitim då hundar särskilt inom gruppen djur skrivs underlätta den vård som redan bedrivs inom äldreomsorg, och därför finns det inga pengar att riktigt förlora i införandet av insatsen.

Studierna som finns ser ut att vara av mer kvalitativ karaktär och styrks av Socialstyrelsen när de hänvisar till att insatsen vårdhund skulle ha mycket att vinna på genom ett kvalitativt metodval, dessutom hör det enligt Socialstyrelsen inte till ovanligheten att studierna inom vård och omsorg baseras på låg vetenskaplig evidens. Ett sådant yttrande får det att låta som att forskning inom vård och omsorg är en institution där lågt vetenskapligt stöd är acceptabelt. De fortsätter att uttrycka sig på ett sätt som kan uppfattas nedlåtande mot den forskning som saknas och samtidigt uttalas eftersträvas, och skriver att en studie med en större grupp äldre skulle vara svår att få tag på. Äldreboenden som oftast är indelade i avdelningar skildras också vara en miljö som kan öka risken för att försämra resultaten om mer omfattande studier skulle utföras. Nuvarande forskning påvisar effekter hos äldre på kort sikt och Socialstyrelsen verkar betrakta det som fördelaktigt genom att referera till äldre människors korta livslängd och att undersöka något på längre sikt därför skulle vara onödigt. Långsiktiga studier uttrycker de däremot vara den bästa dosen när det handlar om hur ofta hunden ska besöka verksamheten, hur länge den ska stanna och hur långvarigt vårdhundsprogrammet ska vara. Men inte för att undersöka effekterna på äldre personer vilket delvis varit syftet med hela insatsen som nu tycks ha övergått till att istället ta reda på praktiska förfaranden.

Socialstyrelsen trycker på alternativa kunskapskällor och skriver att man måste ta hänsyn till styrkan i vetenskapligt underlag för att veta vilka metoder och insatser som ska prioriteras. Med resonemangen vi fört är det den evidensbaserade praktiken som ser ut att ges legitimitet då kunskapskällans tre kriterier uppnås med insatsen vårdhund. *Bästa tillgängliga kunskap* är det som Socialstyrelsen påstår sig gå igenom i sin rapport. *Den professionelles expertis* är förutom aktörerna som diskuterats i analysen även ekipaget och alltså vårdhunden i sig, samt *den berörda personens situation, erfarenhet och önskemål* som också uppnås av existerande vetenskapligt underlag av vårdhundars effekter hos enskilda äldre personer. Om vi nu skulle utgå ifrån att demarkationskriteriet inom socialt arbete har haft en kvantitativ vetenskaplig längtan de senaste åren, men kvalitativa

studier är den vetenskapsfilosofi som varit mest förekommande – skulle hänvisningen till evidensbaserad praktik kunna vara ett försök av Socialstyrelsen att forma om demarkationskriteriet i socialt arbete, att alltså transformera den rådande diskursordningen. Insatsen vårdhund ska både ta hänsyn till att bemöta äldreomsorgens behov som att ge vårdhundar det vetenskapliga stöd som behövs för att kunna göra det till en samhällelig institution. Uppnås det kan vetenskapsfilosofin komma att förändras och det här kan vara början till en externalisering inom socialt arbete.

6.2. Diskussion om kunskapsproduktion

I problemformuleringen skrev vi att undersökningen skulle ge insikt i kunskapsproduktionen inom socialt arbete och nu när analys och resultat är presenterat kan vi avslutningsvis föra en sådan diskussion.

Vi vill påstå att vårdhund är en konstruktion av den sociala verkligheten, den är inte ontologiskt objektiv likt en sten eller hund utan är en diskurs formad av Socialstyrelsen bland andra. Däremot är nu vårdhund något som vi i samhället kan resonera om på ett ontologiskt objektivt sätt men för att vi ska kunna betrakta vårdhund som en fungerande insats bör den refereras till att vara ontologiskt subjektiv. Än så länge saknar insatsen tillräcklig konsensus för att kunna fungera som vårdhund, precis som exemplet med pengar (Se kapitel 3.4) krävs en samhällelig överenskommelse för att social fakta ska bli legitim. Verkligheten där hundar existerar som del av ett ekipage är enligt vårt resultat Socialstyrelsens subjektiva uppfattning som medvetet bildar en yrkesroll när de skildrar verkligheten på ett särskilt sätt. Den påstådda kunskapen om verkligheten och dess förhållanden som framhållits tillsammans med insatsen, kan därmed också påstås vara ontologiskt subjektiv och ingå i en pågående externalisering inom vård och omsorg samt möjligtvis även socialt arbete. Men ekipage är en väldigt ny yrkesroll och har inte uppnått full acceptans inom sitt yrkesfält, den kan därför inte räknas som institution inom vård och omsorg ännu.

Däri befinner sig vårdhundar i legitimeringsprocessen och tiden kommer avgöra hur vi väljer att betrakta värdet i det innehållet, att se det som reifikation eller som en mänsklig produktion. Dokumenten vi analyserat kan komma att vara med och i utformningen av framtidens syn på vårdhundar och i sådana fall även ta del i

skapandet av människan som social produkt.

7. Slutord och förslag till framtida forskning

Vi gick in med en stor förväntan inför kandidatuppsatsen och tyckte att det skulle bli intressant att gå in på djupet inom valfritt område. Insatsen vårdhund är aktuellt och en behandling som är aktuell vilket gjorde att vi både fann det intressant att undersöka. Dessutom ansåg vi att det vore givande att basera studien på dessa dokument eftersom Socialstyrelsen är samhällets ledande organ när det kommer till socialt arbete. Insatsen vårdhund är en relativt nyuppmärksammad behandling vilket blir tydligt genom dokumenten och speciellt då forskning kring insatsens effekter är otillräcklig. Även om vi har fått uppfattningen av att Socialstyrelsens dokument till viss del är användbara, har vi under studiens gång blivit mer ifrågasättande till kunskapsproduktionen inom socialt arbete. Till exempel vänder sig det ena dokumentet främst till verksamheter som vill börja använda sig av insatsen vårdhund och det är därför märkligt att det inte finns en mer ingående beskrivning av den utbildning som, enligt Socialstyrelsen, krävs för att bilda ett vårdhundsekipage. Det här är bara ett exempel av många luckor som skulle behöva fyllas för att kunna betrakta dokumenten som användbara. Som det ser ut nu är det mer långa upprepningar av det otillräckliga vetenskapliga underlaget där relevant fakta knappt diskuteras, rapporterna känns dåligt genomförda och inte tillräckliga för att kunna bevilja vårdhund som behandling. Nu i efterhand känns Socialstyrelsens dokument väldigt tunna och för en bättre studie och kandidatuppsats skulle vi valt en annan källa. Å andra sidan var den upptäckten givande i sig då vi upplever det som att vi fått inblick i vad som försiggår bakom kulisserna till de som till viss del styr socialt arbete. Som blivande socionomer kommer vi kanske våga förlita oss mer på den egna kompetensen än vad vi kände i början av vår studie.

Under uppsatsarbetet har självklart även nya frågeställningar dykt upp. Framtida forskning inom området hade behövts för att bland annat ge svar på hur insatsen vårdhund fungerar inom en vård - eller omsorgsverksamheter: vilka rutiner finns? Hur hanteras och förebyggs eventuella risker och vilka detaljer finns kring hur dokumentation ska utföras. Vilken betydelse får insatsen vårdhund för det sociala arbetet och den enskilde brukaren. Vidare anser vi att mer forskning behövs för att

kartlägga förekomsten av hundar inom vården där mörkertalet just nu är ovisst, således kan svensk forskning inhämtas och sammanställas. Genom Socialstyrelsens dokument framkom det att insatsen vårdhund även användes inom missbruksvård och på ungdomshem och vi anser att det skulle vara intressant att undersöka förekomsten inom olika områden. Det ska även bli spännande att se hur forskning om vårdhundars effekter kommer att mätas i framtida studier, för hur mäter och kvantifierar vi känslor?

8. Referenser

Ascione, Frank R. (2004). *Children and animals exploring the roots of kindness and cruelty*. West Lafayette, Ind.: Purdue University Press. [Elektronisk resurs]

Tillgänglig:

<http://books.google.se/books?id=DPyAML4cGxcC&pg=PA19&lpg=PA19&dq=boris+levin+animal&source=bl&ots=7nMXjrQ5Nq&sig=XTpkFaOQaWI2Prz4X-PyBTnIYoE&hl=sv&sa=X&ei=3_NIVMPQK6r-ygPbz4CAAQ&ved=0CC4Q6AEwAg#v=onepage&q=boris%20levin%20animal&f=false>(2014-11-18)

Beck-Friis, Barbro, Strang, Peter & Beck-Friis, Anna (2007). *Hundens betydelse i vården: erfarenheter och praktiska råd*. 1. uppl. Stockholm: Gothia

Bergmark & Lundström (2006) Mot en evidensbaserad praktik? – Om färdriktningen i socialt arbete, *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2, 99-113. [Elektronisk resurs]

Tillgänglig:<<http://svt.forsa.nu/Documents/Forsa/Documents/Socialvetenskaplig%20tidskrift/Artiklar/2006/Mot%20en%20evidensbaserad%20praktik%20-%20Om%20färdriktningen%20i%20socialt%20arbete%20av%20Anders%20Bergmark%20och%20Tommy%20Lundström.pdf>> (2014-10-27)

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2000). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Edita Sverige AB: Stockholm. [Elektronisk resurs]

Tillgänglig:<<http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/05/51/b6695b69.pdf>> (2014-10-27)

Fine, Aubrey H. (red.) (2006). *Handbook on animal-assisted therapy: theoretical foundations and guidelines for practice*. 2., [updat.] ed. San Diego, Calif.: Academic Press

Håkanson, Palmgren Karlsson, Sallander & Henriksson (2008) *Husdjur och folkhälsa - En forskningsöversikt om betydelsen av sällskapsdjuren och*

lantbrukets djur för människors hälsa. [Elektronisk resurs] Tillgänglig:

<<http://agrovast.agriprim.com/attachments/87/1416.pdf>> (2014-11-25)

Jönköping kommun (senast uppdaterad 2014) *Omsorg och hjälp*. [Elektronisk resurs] Tillgänglig:

<<http://www.jonkoping.se/omsorghjalp/aldre/aktiviteterforaldre.4.5f6990b6135d27202fb1735.html>> (2014- 12-01)

Jönson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv: en ansats för forskning & socialt arbete*. 1. uppl. Malmö: Liber

Livsmedelsverket (2011) *Vetenskapligt underlag till råd om bra mat i*

äldreomsorgen. Rapport 3. [Elektronisk resurs] Tillgänglig:

<http://www.slv.se/upload/dokument/rapporter/mat_naring/2011/2011_livsmedelsverket_3_vetenskapligt_underlag_till_rad_aldreomsorgen.pdf> (2014-12-01)

Läkemedelsboken (senast uppdaterad 2014) *Åtgärder för att förbättra äldres läkemedelsbehandling*. [Elektronisk resurs] Tillgänglig:

<http://www.lakemedelsboken.se/y1_lma_lakemedaldre_2013fm10.html> (2014-12-01)

Magnusson, A. (2001) Aldrig försent att börja leva aktivt. *Fourum*. Nr 3, s. 8 och 9. [Elektronisk resurs] Tillgänglig:

<<http://www.lund.se/Global/F%C3%B6rvaltningar/Kultur-%20och%20fritidsf%C3%B6rvaltningen/Alla%20vinner/Ingemar.pdf>> (2014-11-25)

Nord, Catharina (2011). *Nytta med nöje- En utvärdering av två vårdhundprojekt i äldreomsorgen i Uppsala kommun*. Norrköping: Linköpings Universitet. ISBN 978- 91- 7393- 202- 8

Norling, Ingemar (2002). *Djur i vården: om hur sällskapsdjur kan påverka äldres hälsa och livskvalitet, egenvård och oberoende, avlasta och förbättra vård och omsorg, sänka vårdkostnader och förbättra vårdpersonalens arbetsmiljö*.

Göteborg: Sektionen för vårdforskning, Sahlgrenska universitetssjukhuset.

[Elektronisk resurs] Tillgänglig:<

http://www.vardhundskolan.se/Norling,Djur_i.pdf>(2014-11-18)

Nygren, Lennart (2002) "Strukturella förklaringar på sociala problem".
Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.): *Perspektiv på sociala problem*.
Stockholm: Natur och kultur

Socialstyrelsen (2009). *Att arbeta evidensbaserat*. [Elektronisk resurs]
Tillgänglig:

<<http://www.Socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik/attarbetevidensbaserat>>
(2014-10-27)

Socialstyrelsen (2013) *Äldres behov i centrum - Vägledning för behovsriktat arbetssätt med dokumentation av äldres behov utifrån ICF*. [Elektronisk resurs]
Tillgänglig:

<<http://www.Socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18976/2013-2-12.pdf>> (2014-11-24)

Socialstyrelsen (2014a) *Att leda en evidensbaserad praktik - en guide för chefer i socialtjänsten*. [Elektronisk resurs] Tillgänglig:

<<http://www.Socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18844/2012-10-4.pdf>> (2014-11-24)

Socialstyrelsen (2014b). *Vårdhund för äldre i särskilt boende- En systematisk översikt om effekter och vetenskapligt stöd*. [Elektronisk resurs] Tillgänglig:

<<http://www.vardhundskolan.se/SSd%202014-1-25.pf>> (2014-10-27)

Socialstyrelsen (2014c). *Hundar i vård och omsorg- vägledning till gällande regelverk*. [Elektronisk resurs]

Tillgänglig:<<http://www.Socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19493/2014-8-7.pdf>> (2014-10-27)

SOU 2008:18. *Evidensbaserad praktik inom socialtjänsten – till nytta för brukaren*. Betänkande av utredningen för kunskapsbaserad socialtjänst. Fritzes offentliga publikationer.

Uvnäs-Moberg, Nilsson, Handlin och Lindfors (2103) *Trygghetsskapande åtgärder med djur i äldreomsorgen- preliminär sammanfattning*. [Elektronisk resurs]

Tillgänglig:<<http://www.vinnova.se/PageFiles/747935364/DjurIVardenSammanfattningID.pdf>> (2014-12-17)

Vetenskapsrådet (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. [Elektronisk resurs] Tillgänglig: <http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf>(2014-10-29)

Wenneberg, Søren Barlebo (2010). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. 2. uppl. Malmö: Liber

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2010). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur